

ਐਤਵਾਰ, 17 ਅਗਸਤ, 2025

2 ਭਾਦੋਂ { ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 557
ਬਿਕਰਮੀ 2082

ਜਿਲਦ/VOL. : 74

ਅੰਕ/NO. : 76

ਰੋਜ਼ਾਨਾ

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ

DAILY NAWAN ZAMANA • SUNDAY, 17 AUGUST, 2025

ਜਲੰਧਰ

‘ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ’ ਦੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ

ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ (ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ)	0181-5097300
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਭਾਗ	0181-5097302
ਸਾਹਿਤ ਸੰਪਾਦਕ (ਐਤਵਾਰਤਾ)	0181-5097305
ਗੋਪਿਉਰ ਕੁਮਾਰ	0181-5097310
ਵੈੱਬ ਟੀ ਵੀ	0181-5133160

You Tube nawan zamana TV

ਕੀਮਤ/PRICE : 5.00 ਰੁਪਏ

Regd. No : L-4/Pb-JL-0023/2024-26, (R.N.I.)-00068/57

E-mail : nawanzamana@gmail.com

www.nawanzamana.in ਸਫ਼ੇ : 10+6=16

ਟਰੰਪ ਨੇ ਪੁਤਿਨ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ੇਲੈਂਸਕੀ ਨੂੰ ਭਲਕੇ ਸੱਦ ਲਿਆ

ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਰੀ ਜੰਗਬੰਦੀ ਨਾਲੋਂ ਅਮਨ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ : ਯੂਕਰੇਨ ਅਤੇ ਰੂਸ ਵਿਚਾਲੇ ਜਾਰੀ ਜੰਗ ਨੂੰ ਰੁਕਵਾਉਣ ਲਈ ਰੂਸੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੁਤਿਨ ਨਾਲ ਖ਼ੁਬਰਵਾਰ ਅਲਾਸਕਾ 'ਚ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਜੋਂ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਜ਼ੇਲੈਂਸਕੀ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਸੋਮਵਾਰ ਇੱਥੇ ਸੱਦਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਰਫ ਜੰਗਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਮਨ ਸਮਝੌਤਾ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ੇਲੈਂਸਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਲਾਸਕਾ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਰੰਪ ਨਾਲ ਲੰਬੀ ਤੇ ਨੇੜੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਸੱਦਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਨ। ਜ਼ੇਲੈਂਸਕੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਟਰੰਪ ਨੇ ਯੂਰਪੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਤਿਨ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਯੂਰਪੀਨ ਆਗੂ ਯੂਕਰੇਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਨਾਟੋ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਵਰਗੀਆਂ ਗੱਰੰਟੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਯੂਰਪੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਰੰਪ-ਪੁਤਿਨ ਅਗਲੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ੇਲੈਂਸਕੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ। ਟਰੰਪ ਤੇ ਪੁਤਿਨ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ 'ਚ ਕੁੱਝ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਵਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਦੱਸਿਆ।

ਮੀਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਪੁਤਿਨ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਯੂਕਰੇਨ ਬਾਰੇ 'ਸਹਿਮਤੀ' ਬਣੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ

ਯੂਰਪ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪੁਗਤੀ 'ਚ ਕੋਈ ਹੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪਾਵੇ। ਪੁਤਿਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਮਗਰੋਂ ਟਰੰਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੁੱਝ ਵੀ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।” ਰੂਸ ਅਤੇ ਯੂਕਰੇਨ ਦਰਮਿਆਨ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਤਿਨ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੀ। ਟਰੰਪ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਤਿਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ੇਸ਼ਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਨੇ ਐਲਮੈਨਡੇਰਡ-ਰਿਚਰਡਸਨ ਦੇ ਜ਼ੁਆਇਟ ਬੋਸ 'ਤੇ ਪੁਤਿਨ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਂਸਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਟਰੰਪ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰਥਕ ਸਿੱਟੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੇਲੈਂਸਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਜਿੱਥੇ ਟਰੰਪ ਆਪਣੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਪੁਤਿਨ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਰੂਸ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਹੋਵੇ, ਯੂਕਰੇਨ ਦੀ ਨਾਟੋ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਮਾਸਕੋ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਵਾਪਸ ਲਿਆਵੇ।

ਮੀਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਟਰੰਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਾਡੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੇਹੱਦ ਸਫਲ ਰਹੀ, ਕਈ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ ਹੈ, ਕੁੱਝ ਬਾਕੀ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਓਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ

ਗੱਲ ਦੀ ਸਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਲਝਾ ਲਵਾਂਗੇ।”

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੁਤਿਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਰੰਪ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੂਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੂਸ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ 'ਪੁਰਾਣਾ ਅਧਿਆਇ' ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੁਤਿਨ ਨੇ ਟਰੰਪ ਦੀ ਪੁਸ਼ੇਸ਼ਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 'ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੂਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੌਮੀ ਹਿੱਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਯੂਕਰੇਨੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਦਰਭ ਬਿੰਦੂ ਬਣ ਜਾਣਗੇ, ਸਗੋਂ ਰੂਸ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚਕਾਰ ਵਪਾਰਕ, ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੀ ਕਰਨਗੇ।”

ਲੰਗਡੌਰ ਵਾਈ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਚੱਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਠੋਸ ਫੈਸਲੇ ਤੱਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਟਰੰਪ ਨੇ ਪੁਤਿਨ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਮਾਸਕੋ ਵਿੱਚ”, ਟਰੰਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ।”

ਚੀਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਭਲਕੇ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ 'ਤੇ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਚੀਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਵਾਂਗ ਯੀ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਆਉਣਗੇ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਜੀਤ ਡੋਵਾਲ ਨਾਲ ਸਰਹੱਦੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐੱਸ ਜੈਸ਼ੰਕਰ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਗੇ। ਵਾਂਗ ਦੀ ਇਹ ਫੇਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਸ਼ੰਘਾਈ ਸਹਿਯੋਗ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਚੀਨ ਦੇ ਤੇਅਸ਼ੁਆ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਐੱਸ ਖਾਸ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਤਵਾਰ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਕੇ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡੂੰਘੀ ਸੁਧਾਰੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇਗਾ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਮਹਾਂ-ਗੰਨਧੰਧਨ ਦੇ ਹੋਰ ਆਗੂ ਬਿਹਾਰ 'ਚ 17 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਸਸਾਰਾਮ ਤੋਂ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀ 30 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਚੱਲੇਗੀ। ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਾਹੁਲ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ

ਵਿਰੋਜਪੁਰ : ਸਤਲੁਜ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਪੈਂਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਰਾਜੀ ਸਭਰਾ, ਗੱਟਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਆਲੇਵਾਲਾ, ਵੱਡੇ ਵਾਲਾ, ਕੁਰਬਦੀਨ ਵਾਲਾ, ਕਾਲੇ ਕੇ ਹਿਠਾੜ, ਬੇਡਾਲਾ, ਧੀਰਾ ਘਾਰਾ, ਨਿਹਾਲਾ ਲਵੇਰਾ, ਟੱਲੀ ਗੁਲਾਮ, ਰੱਤੋ ਕੀਆਂ ਬਹਿਕਾਂ, ਮੁਨਿਆਂਵਾਲਾ ਸਮੇਤ ਕਈ ਪਿੰਡ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਸੈਂਕੜੇ ਏਕੜ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚਾਰਾ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ ਫਸਲ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਢੁਕਵਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਹਿਰੀ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਪਾਣੀ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਤੋਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ ਹੈੱਡ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਹੇਠ ਨਾ ਵਧੇ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਟਰੰਪ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਟੈਰਿਫ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ

ਨਿਊਯਾਰਕ : ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰੂਸ ਤੋਂ ਕੱਚਾ ਤੇਲ ਖਰੀਦਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲਕ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਟੈਰਿਫ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਖਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਵਾਧੂ ਟੈਰਿਫ ਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਭਾਰਤ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਟਰੰਪ ਨੇ ਰੂਸੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੁਤਿਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਕਿਹਾ, “ਬੇਰ, ਪੁਤਿਨ ਨੇ ਇੱਕ ਤੇਲ ਗਾਹਕ ਗੁਆ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਰੀਬ 40 ਫੀਸਦੀ ਤੇਲ ਖਰੀਦ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚੀਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ... ਅਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਉਹ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਟੈਰਿਫ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤਬਾਹਕੁੰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਬਾਇਦ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।”

25ਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ : ਹਰਦੇਵ ਅਰਸ਼ੀ

ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਜਥੇ ਦਾ 21 ਨੂੰ ਮਾਨਸਾ 'ਚ ਹੋਵੇਗਾ ਭਰਵਾਂ ਸਵਾਗਤ : ਚੌਹਾਨ, ਉੱਡਤ

ਮਾਨਸਾ (ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਪਮਾਰ)

ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਲੀਡਰ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਹ-ਪੱਪੀ ਰਵੱਈਏ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਕਦਰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਈਜੈੱਕ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੋਦੀ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ, ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਪੁਸ਼ਤ ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੁਤੰਤਰ ਭਵਨ ਵਿਖੇ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਵਧਾਈ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਕੌਮੀ ਕੌਂਸਲ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਰਸ਼ੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਅਰਸ਼ੀ ਨੇ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਇਕਾਈ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਪਾਰਟੀ ਹਮਦਰਦਾਂ ਤੇ ਸਮੂਹ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ 25ਵੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਲੱਗ ਕੇਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੁਬਾਰਕਾਂ

ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੌਕੇ 21 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਰੈਲੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ।

ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਚੋਬੀ ਵਾਰ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਮਹਾਂ-ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਮੌਜਬਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। 25ਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬੁਢਲਾਡਾ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ, ਜਗਸੀਰ ਰਾਏਕੇ, ਮਲਕੀਤ ਮੋਦਰਾ, ਰੂਪ ਚਿੱਲ੍ਹ, ਕੋਵਲ ਸਮਾਓ, ਰਤਨ ਭੋਲਾ, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਨਸ਼ਾਹੀਆ, ਹਰਮੀਤ ਬੋੜਾਵਾਲ, ਸੁਖਦੇਵ ਪੰਧਰ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਰਮਾਨੰਦੀ, ਗੁਰਪਿਆਰ ਵੱਤਾ, ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਰਦੂਲਗੜ੍ਹ, ਹਰਕੇਸ਼ ਮੋਰੇਰ, ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ, ਕਰਨੈਲ ਦਾਤੇਵਾਸ, ਗੋਰਾ ਟਾਹਲੀਆਂ, ਜਗਤਾਰ ਕਾਲਾ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖਰਾਜ ਜੋਗਾ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

21 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ

ਰੱਖਾ ਸਿੰਘ ਘੱਲੋਆ, ਪਿੰ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਘੱਲੋਆ

ਮੋਗਾ : ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ 25ਵੇਂ ਮਹਾਂ-ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੋਗਾ ਦੇ ਮਰਹੂਮ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਹਮਦਰਦਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਫੰਡ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਮਰਹੂਮ ਕਾਮਰੇਡ ਰੱਖਾ ਸਿੰਘ ਘੱਲੋਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਮਰਹੂਮ ਰਿਟਾਇਰਡ ਡਿਪਟੀ ਡੀ ਐੱਚ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਆਗੂ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਘੱਲੋਆ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਕੱਤਰ ਕੁਲਦੀਪ ਭੋਲਾ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਇੰਦਰਵੀਰ ਗਿੱਲ ਦੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਰਿਟਾਇਰਡ ਐਕਸੀਅਨ ਪੁੱਛਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਕਾਮਰੇਡ ਰੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਨਹਿਰੀ ਵਿਭਾਗ 'ਚੋਂ ਰਿਟਾਇਰਡ ਐਕਸੀਅਨ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਘੱਲੋਆ ਨੇ 21000 ਰੁਪਏ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਭੇਟ ਕੀਤੇ।

ਕੁਲਦੀਪ ਭੋਲਾ ਨੇ ਫੰਡ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਮੰਜੂਦਾ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸਪੁੱਤਰ ਡਾਕਟਰ ਉਦਿਪਰ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਪੀ ਸੀ ਐੱਮ ਐੱਸ ਐਸਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਕੱਤਰ ਹਨ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਤਹਿ ਦਿੱਲੇਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਅਣਖੀ ਇਬਰਾਹੀਮਪੁਰੀ ਦਾ ਜਰਮਨੀ 'ਚ ਦੇਹਾਂਤ

ਸਾਊਥਾਲ : ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਫਰੈਂਕਫੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ 45 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਣਖੀ ਇਬਰਾਹੀਮਪੁਰੀ (73) ਦਾ 11 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਦੇਹਾਂਤ ਗਿਆ। ਅਣਖੀ ਪਿੱਛੋਂ ਗੜ੍ਹਸ਼ੇਕਰ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡ ਇਬਰਾਹੀਮਪੁਰ ਤੋਂ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਧਰਮ ਪਤਨੀ, ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਦੋ ਬੇਟੀਆਂ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। ਅਣਖੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ 'ਤੇ ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਵਿਸਾਖਾ ਸਿੰਘ, ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨਰ, ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ (ਮਿਸਿਜ਼ ਕੋਰਰ ਸ਼ਰੀਫ), ਹਾਲੇਡ ਤੋਂ ਜੋਗਿੰਦਰ ਬਾਠ, ਯੂ ਕੇ ਤੋਂ ਜਸਵੀਰ ਦੂਹੜਾ, ਰਾਏ ਜੰਗ, ਰਘੁਬੀਰ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਪਰਮਜੀਤ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਕੌਂਸਲਰ ਕੇ ਸੀ ਮੋਹਨ, ਕੌਂਸਲਰ ਰਣਜੀਤ ਧੀਰ, ਕੌਂਸਲਰ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ ਧੀਰ, ਅਮਰ ਜਿਉਤੀ, ਪ੍ਰੀਤ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਡੂੰਘਾ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ।

ਜੇਹਾ ਚੀਰੀ ਲਿਖਿਆ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਕਾਮਿਯਾ
ਘਲੇ ਆਵਹਿ ਨਾਨਕਾ, ਸਦੇ ਉਹੀ ਜਾਹਿ॥

ਸਾਡੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਰਾ ਸਵ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇਵੀਗੜ੍ਹ) ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਮੇਰੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸ੍ਰੀ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ
ਮਿਤੀ 17 ਅਗਸਤ 2025, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ
ਦੁਪਹਿਰ 12:00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 01:00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਥਾਨ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਪਿੰਡ ਘੜਮ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ

ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ, 9815545198
ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਚਿਰੰਯਣ ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇਵੀਗੜ੍ਹ
ਸੰਜਣ ਸਿੰਘ ਉਪਲੀ, 9914480006

ਸਮੂਹ ਸੰਧੂ ਪ੍ਰਵਿਵਾਰ ਅਤੇ ਚਿਸ਼ਤੇਦਾਰ

ਸ. ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਠਾਣਾਜ਼ਾਰ (ਭਰਾ)
MLA, ਹਲਕਾ ਸਰੋਰ
(M) 9501073110

ਸ਼ਹੀਦ ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀਤਾ

ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ

ਮੌਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਸਮਾਗਮ

17 ਅਗਸਤ, 2025 | ਸਵੇਰੇ 10:00 ਵਜੇ

ਸ਼ਹੀਦ ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਮਾਰਕ,
ਗੋਲ ਬਾਗ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਦੇ ਵੱਟਸਐਪ ਚੈਨਲ ਨਾਲ ਜੁੜੋ

ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਜਾਬ

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ, ਜਲੰਧਰ

ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਭੱਟੀਆਂ ਨੇ ਐਗਜ਼ੈਕਿਊਟਿਵ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਕਾਦੀਆਂ (ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਲਹੋਤਰਾ) ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਭੱਟੀਆਂ ਨੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕਰਦਿਆਂ ਐਗਜ਼ੈਕਿਊਟਿਵ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਟੀਚਰਾਂ, ਸਟਾਫ਼, ਪੈਰਾਮੀਟਰਿਕ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ੂਆਂ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਉਪਲਬਧੀ ਮਿਸ਼ਨ ਸਮਰੱਥ 3.0 ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਐਸ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਐਸ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਿਰਨ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ

(ਸੈਕੰਡਰੀ) ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਜੋ ਕਿ ਸਥਾ ਪ੍ਰਸ਼ਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ, ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਭੱਟੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਉਪਲਬਧੀ 'ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਮਾਣ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਸਫਲਤਾ ਸਾਡੇ ਪੂਰੇ ਸਿਰਜਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ — ਗਣਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੀ ਆਈ ਐਸ ਵਰਗੇ, ਪੈਰਾਮੀਟਰਿਕ ਲਈ ਸ਼ੁਭਪਤੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਿਊਟਿਵ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਹਨਦੀਪ ਕਰੋ ਅਤੇ ਅਮਨਦੀਪ ਕਰੋ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਲਬਧੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਕੂਲ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਸਟਾਫ਼ ਨੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਅਕਾਦਮਿਕ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸੰਪੂਰਨ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਦਿਵਸ ਜਥੇਤੀ ਜਾਰਗਤੀ ਸੰਸਥਾਨ ਨੇ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਈ

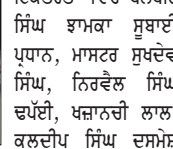
ਤਰਨ ਤਾਰਨ (ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ) ਦਿਵਸ ਜਥੇਤੀ ਜਾਰਗਤੀ ਸੰਸਥਾਨ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਤਿਉਹਾਰ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਸ਼ਚਰਜ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਿਸ਼ਿਆ ਸਾਧਵੀ ਭਾਗਿਆਸ਼ੀ ਭਾਰਤੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸਾਧਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਇੱਕ ਅਲੌਕਿਕ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਲੀਲਾ ਵਿੱਚ ਭੂਧਾ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਬਾਰਹੀ ਭਾਗੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਬਲਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਸਾਧਵੀ

ਸਰਵਸੁਖੀ ਭਾਰਤੀ, ਸਾਧਵੀ ਪਰਾ ਭਾਰਤੀ, ਸਾਧਵੀ ਕੁਲੀਕਾ ਭਾਰਤੀ, ਸਾਧਵੀ ਪੁੰਨਿਆ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸਾਧਵੀ ਹਰਦਿਵ ਭਾਰਤੀ ਨੇ ਭਾਵੁਕਤਾ ਭਰਨ ਨਾਲ ਗਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕੀਤਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹੋਰਾਜ ਧੋਰੀ (ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਘ ਚਾਲਕ), ਪ੍ਰਵਨ ਦੇਵਗਨ (ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀ ਜੇ ਪੀ), ਚਿਨੋਬ ਸੋਬੀ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀ ਜੇ ਪੀ ਖੁਸ਼ ਵਿੰਗ), ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀ ਜੇ ਪੀ), ਰੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸੰਧੂ (ਇਕੁਵੇਂਟ ਚੈਅਰਪਰਸਨ), ਅਮੋਂ ਵਰਮਾ (ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ), ਅਨੀਤਾ ਵਰਮਾ (ਬੀ ਜੇ ਪੀ), ਸੁਰਜੀਤ ਅਰੁਣਾ (ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀਰਤਨ ਮੰਡਲ), ਨਰੋਸ ਮਰਵਾਹ (ਸੇਵਾ ਭਾਰਤੀ), ਰਾਜਵੀਰ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ (ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਜ ਕਾਂਗਰਸ), ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੀਰਗਾ (ਕਾਂਗਰਸ), ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ (ਐਮ ਸੀ ਮੁਹਾਰਦਾਧਾ) ਅਤੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।

ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਮੰਚ ਨੇ ਮਨਾਇਆ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਮੰਚ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਕੱਚੀ ਮਿੱਟੀ ਰੋਡ ਏਕਤਾ ਨਗਰ ਢਪੋਈ, ਮੰਚ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਵਿਖੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ 79ਵਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਵਿਸ਼ੇ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘਰਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਸੈਨਿਕਾ ਕਰਕੇ ਤੇ ਤਿਰੰਗਾ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾ ਕੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਕਾ ਸੂਬਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮਾਸਟਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਨਿਰੋਲਲ ਸਿੰਘ ਚਪੌਈ, ਖਰਾਨਦੀ ਲਾਲ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚਮੇਸ਼

ਨਗਰ, ਮਾਸਟਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਢਪੋਈ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹਰੀਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਆਦਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਪਹਿੱਤ ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਤੀਰਥ ਰਾਮ, ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਰੋਡੇ ਬਾਗ, ਕਮਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਪ੍ਰਧਾ, ਰਾਮਦੇਵ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਸਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਕਿ ਸਨ ਲਾਲ, ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ, ਜੀਤ ਲਾਲ, ਸ਼ਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਏਕਤਾ ਨਗਰ, ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇਆਰ, ਜਗਦੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ, ਜਸਪਾਲ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਆਦਿ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਐਸ ਡੀ ਐਮ ਆਇੰਤਿਆ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਿਖੇ ਲਹਿਰਾਇਆ ਕੌਮੀ ਝੰਡਾ

ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ (ਰਮੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ) ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੀ ਦਾਣਾ ਮੰਡੀ ਵਿਖੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ 79ਵਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਡਾਕਟਰ ਆਇੰਤਿਆ ਸ਼ਰਮਾ ਐਸ ਡੀ ਐਮ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਝੰਡਾ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਐਸ ਡੀ ਐਮ ਡਾਕਟਰ ਆਇੰਤਿਆ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਕੌਮੀ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਤਿਰੰਗੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਸਲਾਮੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਸਮੇਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੌਮੀ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਸਲਾਮੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਰਚ ਰਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ

ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵਿਧਾਇਕ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਹਲਕਾ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 79ਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੋਕ ਨਾਚ ਗਿੱਧਾ, ਭੋਗੜਾ, ਗੱਤਕਾ ਅਤੇ ਕੋਰਿਓਗ੍ਰਾਫੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਪਰੰਤ ਵਿਧਾਇਕ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਐਸ ਡੀ ਐਮ ਆਇੰਤਿਆ ਸ਼ਰਮਾ, ਤਰਿਸ਼ੀਲਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ, ਡੀ ਐਸ ਪੀ ਜੰਗਾ ਸਿੰਘ, ਬੀ ਡੀ ਪੀ ਐਮ ਡਾਕਟਰ ਕੌਰ, ਸੀ ਈ ਪੀ ਐਮ ਡਾਕਟਰ ਸ਼ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪੱਤਰ, ਸਨਮਾਨ ਚਿੱਠੀ ਤੇ ਮਨਿਆਈਆਂ ਦੇ ਭੇਂਡੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਮਨੋਹਰ ਵਾਟਿਕਾ ਸਕੂਲ 'ਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ

ਜੰਡਿਆਲਾ ਗੁਰੂ (ਹਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ) ਮਨੋਹਰ ਵਾਟਿਕਾ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ 79 ਵਾਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਇਟਮਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡਾ. ਸੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਤਿਰੰਗਾ ਲਹਿਰਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਤੇ ਸੁਖਦੇਵ, ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ, ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਰੰਭ ਹੋਏ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵੱਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਵਿਤਾ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਡੀਨ ਨਿਸ਼ਾ ਜੈਨ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੀਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਸਲਾਮਤੀ ਕੀਤੀ।

ਨੰਨੇ ਮੁੰਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ 'ਚ ਬਿਥੋਰਿਆ ਕਲਾ ਦਾ ਜਾਦੂ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਅਰੋੜਾ) ਸੈਕੰਡਰੀ ਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨੰਨੇ ਮੁੰਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹੋਰੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਲਿਸ਼ ਸਾਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਅਲੌਕਿਕ ਭਾਈਆਂ ਕੱਚੀਆਂ। ਮਹਾਨਗਰ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਗਿਆਨ ਸਾਗਰ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਨੰਨੇ ਮੁੰਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬਾਲ ਗਵਾਣਾ ਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਭੁੱਤ ਛਵੀ ਬਿਖਰੀ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸ਼ਲਿਸ਼ ਸਾਗਰ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਥਾਵਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਜੇ ਅਰੋੜਾ, ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਪ੍ਰਤੀਕਾ ਅਰੋੜਾ, ਸਕੂਲ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕ ਪਦਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ, ਕੁਮਾਰੀ ਅਨੂ ਸਹਿਤ ਸਕੂਲ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਧੋਬੜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਜਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਥਾ ਰਵਾਨਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੰਟੀ, ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਦੀ 350 ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਤਾਰੀ ਦਿਵਸ ਦੀ 350 ਸਾਲਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ 21 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਧੋਬੜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਸਮ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੀਕ ਸਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ਅਰਵਾਸ ਕਰਕੇ ਰਵਾਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ

ਤਿਆਰੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੱਡੀਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਜਗਜੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਗੋਆਣਾ ਅਤੇ ਮੀਤ ਸਕੱਤਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਰਾਬਾਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸਟਾਫ਼ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਧੋਬੜੀ ਸਾਹਿਬ

ਓ ਐਸ ਡੀ ਧਾਮੀ ਤੇ ਡੀਨ ਏ ਪੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਕੀਤਾ ਦੌਰਾ

ਬਟਾਲਾ (ਮੱਖਣ ਮਨੋਜ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਓ ਐਸ ਡੀ ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗਾਦਾਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਡੀਨ ਡਾਕਟਰ ਏ ਪੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਚਾਨ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾਕਟਰ ਏ ਪੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਓ ਐਸ ਡੀ ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ

ਕਿ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਆਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਚੰਗੇ ਮਾਰਗ ਡਾਕਟਰ ਹੋਰ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਡਾਕਟਰ ਸਹਿਲ ਸੁਖਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਗੰਭੀਰਾ ਕੰਮ ਕਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦੁਬਥੀਨ ਰਾਹੀਂ ਅਪੇਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲਦ ਹੀ ਲੈਪਰ ਸ਼ਸ਼ੀਨ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਲ ਸਹਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ

ਆਧੁਨਿਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਸ਼ੀਨਾਂ ਵੀ ਜਲਦ ਹੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ

ਸਾਹਿਬ ਦੇ 350 ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਜਲਦ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿਬਾਸ ਸਿੰਘ ਨਿਜੀ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ

ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਮੈਨੇਜਰ ਸਰਬਜੀਤਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਮੈਨੇਜਰ ਸੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਧਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮੀਤ ਮੈਨੇਜਰ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਰੋਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗਿਆਨੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਗੰਡੀਵਿੰਡ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਇੰਦਰਪੈਟਰ, ਅਮਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ, ਸੁਧਵਾਈਜ਼ਰ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵੜ, ਕਾਬਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਨਵੇਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਚਾਟ ਅੱਡਾ ਮੀਲ ਫੈਕਟਰੀ (ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ) ਦਾ ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਉਦਘਾਟਨ

ਬਟਾਲਾ (ਮੱਖਣ ਮਨੋਜ) ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਸਕੂਲ ਬਟਾਲਾ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਐਮ ਡੀ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗਲ ਦੇ ਸੁਪੱਤਰ ਹੋਵਨਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਚਾਟ ਅੱਡਾ ਮੀਲ ਫੈਕਟਰੀ (ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ) ਦਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਲਕਾ ਤਰਨ ਤਾਰਨ 'ਤੇ ਇਚਾਰਜ ਹਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਡਾਕਟਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚ ਤਹਿਤ ਐੱਸ ਹੋਵਨਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇਨੀਆ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ

ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚਾਟ ਅੱਡਾ ਮੀਲ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਸੰਪਲਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਟ, ਗੱਲਗੱਪ, ਭਟੂਰੇ ਛੋਲੇ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਕਵਾਨਾਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ੁੱਧ ਖਾਣਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਲਕਾ ਇਚਾਰਜ ਹਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਹਿਵੜ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕ

ਸੁਰਜੀਤ ਚੁੱਲਰ ਨੂੰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗਲ, ਹੋਵਨਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਗਲ, ਸੰਧੂ ਸੰਗਲ ਨੇ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਸਾਬਕਾ ਨਗਰ ਕੌਮਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੁਧਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੋਤਾ, ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗਲ ਮੰਡੀ ਵਾਲ, ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੁਰਜ, ਕਰਨਜੀਰ ਸਿੰਘ ਬੁਰਜ, ਮਹਾਰਾਜੀ ਸਿੰਘ ਬੁਰਜ, ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿੱਕੀ ਪੰਜਵੜ, ਸਾਬਕਾ ਸਹਾਧ ਜਗਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵੜ, ਸਹਾਧ ਹਮੀਤ ਸਿੰਘ ਰੋਹੀ ਬੁਰਜ, ਸਹਾਧ ਸਾਧਾ ਸਿੰਘ ਗੰਗੋਆਰ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਤੂ ਬੁਰਜ, ਸਾਬਕਾ ਸਹਾਧ ਯੋਧਾਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੰਟੀ ਪੰਜਵੜ, ਆਰਜੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵੜ, ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ ਠੰਠੀਆਂ, ਮੁੱਖ ਮਾਣੇ, ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਰਿਊ ਵਿੱਲੋਂ ਗੰਗੋਗ੍ਰਾ, ਨਿਲਮਲ ਸਿੰਘ ਗੰਗੋਗ੍ਰਾ, ਗੁਰਭੋਜ ਸਿੰਘ ਦੇਬਲੀਆ, ਸਹਾਧ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੰਬਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਾਧ ਆਰਜੀ ਸੰਗਲ, ਹੋਪੀ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੰਟੀ ਪੰਜਵੜ, ਆਰਜੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵੜ, ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ ਠੰਠੀਆਂ, ਮੁੱਖ ਮਾਣੇ, ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਰਿਊ ਵਿੱਲੋਂ ਗੰਗੋਗ੍ਰਾ, ਨਿਲਮਲ ਸਿੰਘ ਗੰਗੋਗ੍ਰਾ, ਗੁਰਭੋਜ ਸਿੰਘ ਦੇਬਲੀਆ, ਸਹਾਧ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੰਬਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਾਧ ਆਰਜੀ ਸੰਗਲ, ਹੋਪੀ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਬੱਸਾਂ ਕਸਬਾ ਸੈਲਾ ਖ਼ੁਰਦ 'ਚ ਨਾ ਰੁਕਣ 'ਤੇ ਸਵਾਰੀਆਂ 'ਚ ਭਾਰੀ ਰੋਸ

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ (ਜਨਕ ਮਹਾਜਨ) ਦੀਨਾਨਗਰ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਇਆ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੀ.ਟੀ.ਯੂ. ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਵੱਡੇ ਕਸਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨਾ ਬਿਠਾਉਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਰੋਸ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਸੈਲਾ ਖ਼ੁਰਦ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਗੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 30 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੱਗੇ ਤਿੱਬਤੀ ਕੈਂਟ, ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਾਲਾ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਪੱਤਣ, ਮੁਕੇਰੀਆਂ, ਮਹਿਲਪਾਲ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਰਕ ਸਭਿਤਕਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਵੀ ਸੀ.ਟੀ.ਯੂ. ਦੀ ਬੱਸ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੱਸ ਭੱਡਕਰ ਰਸਤੇ ਦੀ ਛੱਡੀ ਜਾਂਦੀ ਬਿਠਾਉਂਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਉਹ ਸੈਲਾ ਖ਼ੁਰਦ ਤੋਂ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੀ.ਟੀ.ਯੂ. ਬੱਸਾਂ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੀਆਂ। ਸੀ.ਟੀ.ਯੂ. ਬੱਸਾਂ ਵਾਲੇ ਸੈਲਾ ਖ਼ੁਰਦ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲੰਬੇ ਸਫਰ ਵਾਲੀਆਂ

ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਟੀ.ਯੂ. ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਦੀਨਾਨਗਰ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਵਾਇਆ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਆਉਂਦੀਆਂ-ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਲਾ ਖ਼ੁਰਦ ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਬਿਠਾਣ ਅਤੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਲੰਬੇ ਸਫਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੱਸਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਨਿਜਾਤ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬੱਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ। ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੀ.ਟੀ.ਯੂ. ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਥਿਤ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਡਿਊਟੀ ਇਚਾਰਜ ਮੰਜੇ ਨਾਕਾ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬੱਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੈਲਾ ਖ਼ੁਰਦ ਵਿਖੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਤਾਰਦੇ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨਗੇ।

ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਟੀ.ਯੂ. ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਦੀਨਾਨਗਰ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਵਾਇਆ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਆਉਂਦੀਆਂ-ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਲਾ ਖ਼ੁਰਦ ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਬਿਠਾਣ ਅਤੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਲੰਬੇ ਸਫਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੱਸਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਨਿਜਾਤ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬੱਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ। ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੀ.ਟੀ.ਯੂ. ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਥਿਤ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਡਿਊਟੀ ਇਚਾਰਜ ਮੰਜੇ ਨਾਕਾ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬੱਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੈਲਾ ਖ਼ੁਰਦ ਵਿਖੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਤਾਰਦੇ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨਗੇ।

ਅਨਿਲ ਬੋਬੀ ਨੇ ਲਹਿਰਾਇਆ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਅਰੋੜਾ) ਮਹਾਨਗਰ ਦੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਰਾਮ ਬਾਗ ਸਥਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਕਲੱਬ ਵਿਖੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਬੜੇ ਨੂੰ ਵਾਧੇ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਖੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ

ਚੀਮਾ ਮੰਡੀ

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ, ਜਲੰਧਰ

ਮੈਲਬੋਰਨ ਵਿਖੇ ਨਿਰਮਲ ਜੌੜਾ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਟਿਵਾਣਾ ਤੇ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਉਗੋਕੇ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੋਕ ਅਰਪਣ

ਮੈਲਬੋਰਨ- ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ 'ਚ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬ ਘਰ, ਮੈਲਬੋਰਨ ਵਿਖੇ ਸੀ-ਸੈਵਨ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸਵ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਚਰਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਪੁਸਤਕ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਰਮਿੰਦ ਨਿਰਬੰਧਕ, ਰੰਗਕਮੀ ਨਿਰਮਲ ਜੌੜਾ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਕਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਟਿਵਾਣਾ, ਵਿਦਿਅਕ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਉਗੋਕੇ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰ: ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਹਿਲ ਨੇ ਨਿਰਮਲ ਜੌੜਾ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਟਿਵਾਣਾ, ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਉਗੋਕੇ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਹੋਣੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਹਾਨ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਅਤੇ ਸੀ

ਸੈਵਨ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੀ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਲਾਘਾਯੋਗ ਉਦਮ ਹੈ। ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਟਹਿਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਸਾਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਚਰਦੀ ਵੱਲੋਂ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਬੂਟਾ ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਵਧ-ਫੁੱਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਚਾਨਣ ਵੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਣਖੀ ਨੇ ਟਿਵਾਣਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਕਾਫ਼ਲੇ ਵਾਲੇ' ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਦਿਅਕ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਉਗੋਕੇ ਨੇ 'ਤੂੰ ਇਕ ਦੀਵਾ ਬਣ' ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਮਜ਼ਹੂਰ ਪਰਵਾ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇ ਵਿਦਿਅਕ ਬਣਨ ਤੱਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਤਾਰਾਵਾਂ-ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮੁਖਰਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਡਿਕਰ ਨੂੰ ਬਿਆਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਜਰਾਈ ਸਿੰਘ ਅਣਖੀ ਨੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਸਮਾਗਮ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ।

ਇਕ ਦੀਵਾ ਬਣ' ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਮਜ਼ਹੂਰ ਪਰਵਾ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇ ਵਿਦਿਅਕ ਬਣਨ ਤੱਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਤਾਰਾਵਾਂ-ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮੁਖਰਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਡਿਕਰ ਨੂੰ ਬਿਆਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਜਰਾਈ ਸਿੰਘ ਅਣਖੀ ਨੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਸਮਾਗਮ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਤੇ ਟਰੰਟ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਫੂਕ ਕੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਮੋਹਟਿਆਣਾ (ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਗਰਨੀ)- ਪਿੰਡ ਰਾਜਪੁਰ ਮੋਹਟਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਸੁਯੋਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ ਦੀ ਕਾਲ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਟਰੰਟ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਫੂਕੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ ਬੱਝਲਾ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਕੇ ਅੰਮ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸਾਨ ਕਮੇਟੀ ਦੋਆਬਾ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਟਰੰਟ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਫੂਕਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਟਰੰਟ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਨਿਰਯਾਤ ਵਸਤਾਂ ਤੇ ਟੈਰਿਫ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਮੱਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਟਰੰਪ ਅੱਗੇ ਗੱਡੇ ਟੋਕਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੁੱਖਲਿਆਣਾ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡਰੀ ਬੀਬੀ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹਰਬੰਦਾਲ, ਬਲਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਬੱਝਲਾ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ ਸਮੇਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਾਡਾ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ : ਡਾ. ਸਿੱਧਮ

ਨੁਰਮਿਲ (ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਲੀ)- ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ, ਸੂਰਵੀਰ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮਿਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣ ਹਰ ਸਮੂਹ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 79ਵੇਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ ਡਾਕਰਨ ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਸਿੱਧਮ ਸੰਪਾਦਕ ਵਿਜੇ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਿਊਜ਼ ਪੇਪਰ, ਸੰਚਾਲਕ ਸਿੱਧਮ ਦਵਾਖਾਨਾ ਤੇ ਆਸਟਰੇਲਿਸ਼ ਸੈਂਟਰ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਬੇਅੰਤ ਮੁਥਾਰਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਾਡਾ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਿਮਤ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਸੀ। ਸਿੱਧਮ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ, 15 ਅਗਸਤ 1947 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭਾਰਤ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। 78ਵੇਂ ਗੁਜ਼ਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸੁਮਨਾ ਸਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਮੁੱਲੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ, ਇਸ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੀਏ। ਆਦਿ ਇਸ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੀਏ। ਦੇਸ਼ ਭਿਤਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਸੀ ਭੁੱਖਾਂ ਨਾ ਸੱਢੇ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਸੜਕਾਂ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਰਨਿਆਂ ਤੇ ਬੇਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਵੇ।

ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਾਡਾ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਿਮਤ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਸੀ। ਸਿੱਧਮ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ, 15 ਅਗਸਤ 1947 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭਾਰਤ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। 78ਵੇਂ ਗੁਜ਼ਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸੁਮਨਾ ਸਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਮੁੱਲੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ, ਇਸ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੀਏ। ਆਦਿ ਇਸ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੀਏ। ਦੇਸ਼ ਭਿਤਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਸੀ ਭੁੱਖਾਂ ਨਾ ਸੱਢੇ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਸੜਕਾਂ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਰਨਿਆਂ ਤੇ ਬੇਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਵੇ।

ਭੋਗਲ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵਾਂਗੇ : ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਭੋਗਪੁਰ (ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰਸੀਆ)- ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਪਿੰਡ ਲੁਹਾਰਾਂ (ਮ) ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਕਬਿਤ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਜਸਪੀਤ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ, ਅਤੇ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਮੂਹ ਚਾਚੇ ਤਾਏ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ 7/8 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਡੇ ਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਤੇ 1 ਜੂਨ 2025 ਨੂੰ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸਦੀ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਭੂਟੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਰੀ ਡੀ. ਆਈ. ਜੀ. ਅਤੇ ਐੱਸ ਐੱਸ ਪੀ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਪੋਲ ਕਰਦੀਆਂ ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਿਸਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਭਗਤ

ਧੰਨਾ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਬਿਲਕੁੱਲ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਲਦ ਹੀ ਜਲਦ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਰਕੇ ਪਰਚੇ ਕੌਲ ਲਈ ਜਾਣ ਤੇ ਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਿਲਾਵ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੋਗਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮਾਰੀਆਂ ਭੂਟੀਆਂ

ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਬੋਰਡ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਡੋਪ ਟੈਸਟ ਕਰਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਨਿਹੰਗ ਸਬੰਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਧਰਨਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ

ਕਾਲਾ ਸੰਘਾਂ (ਮਨਜੀਤ ਮਾਨ)- ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਸੀ ਐਚ ਸੀ ਕਾਲਾ ਸੰਘਾਂ ਦੇ ਐਸ ਐਮ ਓ ਡਾਕਟਰ ਗੁਪਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਸੰਤ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੇਵਾਲ ਮੰਬਰ ਪਾਲਮੀਟੋ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਐਸ ਆਈ, ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੇਠਲੀਆਂ ਹੇਠ ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਮੁਫਤ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਕਤ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣਗੇ।

ਕੈਂਸਰ ਚੈਕਅੱਪ ਕੈਂਪ 31 ਨੂੰ

ਮੋਹਟਿਆਣਾ (ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਗਰਨੀ)- ਪਿੰਡ ਮੁਖਲੀਆਣਾ ਵਿਖੇ ਵਰਲਡ ਕੈਂਸਰ ਕੇਅਰ ਵੱਲੋਂ ਕੈਂਸਰ ਚੈਕਅੱਪ ਕੈਂਪ 31 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅੰਗੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ 3 ਵਜੇ ਤੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨਗਰ ਕਮਿਸ਼ਨੀ ਤੇ ਐੱਨ ਆਰ ਆਈ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਲਗਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਿਆਂ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮੁਖਲੀਆਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੈਂਪ ਵਰਲਡ ਕੇਅਰ ਕੈਂਸਰ ਵੱਲੋਂ ਲਗਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹੀਜ਼ਾ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਚੈਕ ਅੱਪ ਫਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਇਆ

ਫਿਲੌਰ (ਨਿਹਾਲ)- ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਫਿਲੌਰ ਨਗਰ ਕੌਲ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਖੇ ਸਮਾਰੋਹ ਪ੍ਰਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਨਗਰ ਕੌਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹਿੰਦਰ ਪਾਲ ਚੁੱਬਰ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਅੰਬੰਡਤਾ ਦੀ ਸਤ੍ਹੇ ਚੁਕਾਈ ਗਈ। ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਦੇ ਮਿਟ ਦਾ ਮੰਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਨਗਰ ਕੌਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗ੍ਰਿੰਥ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ 'ਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੱਧੀ (ਹਨੀ)- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗ੍ਰਿੰਥ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰੇਨੂੰ ਅੰਬੜਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਗੀਤਾਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਭਾਸ਼ਣ, ਕੋਰੀਓਗਰਾਫੀ ਆਦਿ ਆਦਿ ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਵਲੋਂ ਮੌਕਿਕ ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਵੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਿਡਗਰਾਫ਼ਟਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤਿਰੰਗੇ ਝੰਡੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਨਮੋਹਕ ਲੌਂਗ ਹੋਰ ਸਨ। ਸਕੂਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਹਰਨਿਆਮ ਕੌਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਨਿਰਮਲਾ ਕੌਰ ਨੇ ਤਿਰੰਗਾ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਹਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੱਧੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰੇਨੂੰ ਅੰਬੜਾ ਨੇ ਸਮੂਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਜਾਦੀ ਦਿਵਸ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਲਾਇਨਜ਼ ਕਲੱਬ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ

ਭੋਰਾਬੀ (ਵਿਨੋ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ)- ਲਾਇਨਜ਼ ਕਲੱਬ ਭੋਰਾਬੀ ਅਤੇ ਲਾਇਨਜ਼ ਕਲੱਬ ਜ਼ੀਰਪੁਰ ਐਲੀਟ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਬੜੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੁਖੀਗੁਰਪੁਰ ਸਥਿਤ ਲਾਇਨਜ਼ ਪੇਪ ਮਿਲ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਬਾਜ਼ਾ ਆਗੂ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਦਿਆਂ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਹਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਦੀ ਮੁਥਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਿਆਂ ਲਾਇਨਜ਼ ਕਲੱਬ ਵੱਲੋਂ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨੇ ਵੀ ਕਲੱਬ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਲਾਇਨਜ਼ ਕਲੱਬ ਭੋਰਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੀਰਕੁਪਤ ਕਲੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਥਿਪਿੰਦਰ ਮੀਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਆਯੋਜਿਤ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸਰਵਤ੍ਰਿੰਗਕਾਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿੱਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰੰਗਾਰੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਐਮ.ਜੇ.ਐੱਫ. ਲਾਇਨ ਕੇ.ਪੀ. ਸ਼ਰਮਾ, ਕਲੱਬ ਦੇ ਸਕਪੂਜਤ ਵਿਜੇ ਮਿੱਤਲ, ਗੋਪਨ ਚੋਮਰੇਸ਼ਨ ਸਨੇਤ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਡਾਕਟਰ ਪਾਸ ਸੂਰੀ, ਲਾਇਨਜ਼ ਕਲੱਬ ਕੁਮਾਰ ਹੀਮਾਨ, ਲਾਇਨ ਕਲੱਬ ਗੋਪਿਲ, ਲਾਇਨ ਪ੍ਰਥਿਪਿੰਦਰ ਮੀਤਾ, ਮਾਸਟਰ ਸ਼ਿਵਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਜਸਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਮੇਜਰ ਬੀਰਕੁਪਤ ਅਤੇ ਭੋਰਾਬੀ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਡੀ ਸੀ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੁੱਤ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਮਾਲਾਵਾਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਗੁਰਜੀਤ ਬਿੱਲਾ)- ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਮਿੱਤਲ ਨੇ 79ਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸਥਿਤ ਨਿਸ਼ਾਨ-ਏ-ਨਿਰਕਲਾਥ ਪਲਾਜ਼ਾ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ 30 ਫੁੱਟ ਉੱਚੇ ਬੁੱਤ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਮਾਲਾਵਾਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਉਤਮ ਕਾਰਜ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਬੁੱਤ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 78 ਸਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਮਹਾਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਮਿਸਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਐਸ ਡੀ ਐਮ ਮੋਹਾਲੀ ਦਾਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਨਾਇਬ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹਰਸ਼ ਗਰਗ ਅਤੇ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਐਸ ਡੀ ਐ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ (ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ) ਗੌਰਵ ਮਣੀ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

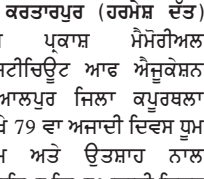

ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ 79ਵਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ

ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਹਰਮੋਸ਼ ਦੱਤ)- ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੌਮੋਰੀਅਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਿਲਾਮਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਖੇ 79 ਵਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰਮ ਧਾਮ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਨਾਟਕ, ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਾਲਜ ਮਾਟਾਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਨੇ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਪ੍ਰਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ

ਭੋਰਾਬੀ (ਵਿਨੋ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ)- ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਨਮਾਸ਼ਟਮੀ ਦਾ ਪਵਣ ਤਿਉਹਾਰ ਬੜੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤੇ ਆਸ਼ਾ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਰੋਹ ਜੈਨ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਾਂਗਣ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਪੂਰੇ ਸਥਾਨਕ ਨੂੰ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ, ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਾਂਗਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਗਤੀ ਭਜਨ, ਗੀਤਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ। ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗੀਲੀ ਝਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 'ਕਾਨ੍ਹ' ਅਤੇ 'ਰਾਧਾ' ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸ਼ਭ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਜਨ ਸੰਘਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਥਾਨਕ ਗਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਰੁਚਿਸ਼ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਭਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ।

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ 'ਚ ਅੰਗ-ਦਾਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਾਗਮ

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੱਧੀ (ਹਨੀ)- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਲਜ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਪ੍ਰੋ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਐੱਨ ਐੱਸ ਐਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋ. ਰਿਸ਼ੁ ਬਾਲਾ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿਚ ਅੰਗ-ਦਾਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਦਾਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅੰਗ ਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਵੀ ਚੱਲੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਗੁਪਤ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੋ. ਅਰਮੀਤ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੋ. ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੋ. ਸੋਦੀਪ ਕੌਰ ਆਦਿ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਧੂਨਦਾਨ ਭਵਨ ਵਿਖੇ ਤਿਰੰਗਾ ਲਹਿਰਾਇਆ

ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ (ਮਨੋਜ ਲਾਭੀ)- ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਬੀ.ਡੀ.ਸੀ ਧੂਨਦਾਨ ਭਵਨ ਵਿਖੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਕੇ.ਸਰੀਨ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਨੇ ਤਿਰੰਗਾ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਹਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਉਪਰੰਤ ਭਾਗਤੀ ਗੀਤ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਜੇ ਹਿਦਾ, ਬੇਦੇ ਮਾਤਰਮ ਦੇ ਬੇਜ਼ੀਲੇ ਨਾਚਰੇ ਬੁਲੰਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਡੁਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੰਤਰ ਸਵ: ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰ) ਅਤੇ ਮਿਰਜਨੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਹੀਰੀ (ਪ੍ਰੰਤਰੀ ਬੀਰਬਲ ਤੰਧੀ) ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸਰਗਮੀਨੀ ਲਈ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਪਲਾਂ

ਸਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਣ ਲਾਲ, ਸੁਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਰੁਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਗੁਰਸਾਗਰ ਸਿੰਘ, ਇਮਰਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੀ.ਡੀ.ਸੀ ਸਟਾਫ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ।

ਸਕੂਲ 'ਚ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਮਨਾਈ

ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਹਰਮੋਸ਼ ਦੱਤ)- ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਬਲਿਕ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰੰਗਾਰੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ, ਗੀਤ ਗਾਏ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਇੱਕ ਨਾਟਕ (ਐਕਟ) ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਧਾ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਪੇਂਟ ਕਰਾਈਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ੁੱਭ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਦਰੀ ਹਾਂਡੀ ਤੜਕੇ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਡਾ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ, ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਪਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਸਨੂੰ ਪ੍ਰਣ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦੇ : ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਟਾਂਡਾ ਉਤਮਪੁਰ (ਜਸਵਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਓਕਾਰ ਸਿੰਘ)- ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਹਰਸੀ ਪਿੰਡ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਸਮਾਰੋਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਹਲਕਾ ਟਾਂਡਾ ਉਤਮਪੁਰ ਦੇ ਦਿਹਾਤੀ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨੇ ਝੰਡਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਹਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਵਿਕੰਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆਜ਼

ਸਵ:ਸੱਤਿਆ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਰੋਹ ਮੌਕੇ ਰਾਜ ਸਿੰਗਲਾ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਪਲੀਮੈਂਟ

ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਜੀ

ਕਬੀਰਾ ਜਬ ਹਮ ਹਾਏ ਜਗਤ ਮੇ, ਜਗ ਹੱਸਾ ਹਮ ਰੋਏ,
ਐਸੀ ਕਰਨੀ ਕਰ ਚਲੇ, ਹਮ ਹੱਸੇ ਜਗ ਰੋਏ।।

ਸਵ: ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੱਤਿਆ ਦੇਵੀ

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖੀ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ

ਸਵ: ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੱਤਿਆ ਦੇਵੀ

(ਸੁਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਤਰਸੇਮ ਚੰਦ ਬਾਂਸਲ ਸਾਬਕਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪੀ.ਆਰ.ਟੀ.ਸੀ.)

ਜੋ ਕਿ ਮਿਤੀ 05 ਅਗਸਤ 2025 ਨੂੰ ਸਦੀਵੀਂ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਹਨ।

ਉਹਨਾਂ ਨਮਿੱਤ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਰੋਹ

ਮਿਤੀ 17 ਅਗਸਤ 2025 ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 1.00 ਤੋਂ 2.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਐਸ.ਡੀ.ਕੇ.ਐਸ. ਭਵਨ, ਰਾਜਪੁਰਾ ਰੋਡ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ

ਮਹਾਰਾਣੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

ਲਛਮਣ ਦਾਸ ਸਿੰਗਲਾ (ਕੁੱਕੂ) ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮਤੀ ਪਾਤੜਾਂ

ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਗਰੁੱਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਕੀਮਤ ਰਾਏ ਸਿੰਗਲਾ, ਚੇਅਰਮੈਨ
ਪਬਲਿਕ ਗਰਲਜ਼ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ,
ਟਰੱਸਟ ਪਾਤੜਾਂ

ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਚੇਅਰਮੈਨ
ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ
ਸਕੂਲ, ਟਰੱਸਟ ਹਮਝੇੜੀ

ਗਉਸ਼ਾਲਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਪਾਤੜਾਂ
ਸ਼੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਦਲ ਚੈਰੀਟੇਬਲ
ਹਸਪਤਾਲ ਪਾਤੜਾਂ

ਅਗਰਵਾਲ ਸਭਾ ਪਾਤੜਾਂ

ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦਿਆਲ ਨਗਰ, ਹਮਝੇੜੀ

ਆੜੁਤੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਪਾਤੜਾਂ

ਮੀਡੀਆ ਕਲੱਬ ਪਾਤੜਾਂ (ਪਟਿਆਲਾ)

ਟਰੱਕ ਉਪਰੇਟਰ ਯੂਨੀਅਨ, ਪਾਤੜਾਂ

ਲਾਇਨਜ਼ ਕਲੱਬ ਅਤੇ ਆਈ ਹਸਪਤਾਲ ਪਾਤੜਾਂ

ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਣ ਬਾਂਸਲ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਫਾਇਨਾਂਸ ਪਾਤੜਾਂ

ਗਰਗ ਬੱਸ ਸਰਵਿਸ ਪਾਤੜਾਂ

ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਨਰਸੇਤ ਹਲਕਾ ਇੰਚਾਰਜ ਬੀਜੇਪੀ ਸੁਤਰਾਣਾ, ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਕੁੱਕੂ ਸੀਨੀਅਰ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ, ਬਗੀਚਾ ਸਿੰਘ ਦੁਤਾਲ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਪੈਂਦ, ਸਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਗਰਗ, ਲੱਕੀ ਪਾਤੜਾਂ, ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ ਸਾਬਕਾ, ਜਗਦੀਸ਼ ਚੰਦ ਪੰਛੀ, ਭੀਮ ਕਰਿਆਨਾ ਸਟੋਰ, ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੈ ਗੋਪਾਲ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਖੇਤਲਾ, ਸ਼ਿਵ ਮੋਟਰਜ਼ ਪਾਤੜਾਂ, ਸਿੰਗਲਾ ਮੈਂਟਲਜ਼ ਇੰਡ. ਪਾਤੜਾਂ, ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਗਲਾ ਜਨਤਾ ਖੱਦਰ ਭੰਡਾਰ ਪਾਤੜਾਂ, ਵਿਜੈ ਪਤਲੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ, ਹਰਮੇਸ਼ ਸਿੰਗਲਾ ਮੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੋਟਰੀ ਕਲੱਬ ਪਾਤੜਾਂ।

Regd. No : L-4/Pb-JL-0023/2024-26, (R.N.I.)-00068/57

ਜਲੰਧਰ : ਐਤਵਾਰ, 17 ਅਗਸਤ 2025

www.nawanzamana.in

ਕੀਮਤ 5.00 ਰੁਪਏ

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ

ਐਤਵਾਰਤਾ

ਓਹਿ ਰਹੀ ਈਵਾਰ 'ਤੇ ਫਟਿਆ ਕਲੰਡਰ

ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਦੱਸਿਆ ਇਹ ਲੋਕ-ਤੰਤਰ ਹੈ

ਇਹ ਮੇਰਾ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਸਭ

ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਿਤਰ ਹੈ।

ਕਿ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਹਰ

ਹਾਕਮ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ।

- ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਸ

ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਦਾ ਜਨਮ 4 ਅਕਤੂਬਰ, 1875 ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ (ਹੁਣ ਯੂਪੀ) ਦੇ ਉਨਾਓ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਸਬੇ ਮੋਹਾਨ ਵਿੱਚ ਸਈਅਦ ਫਜ਼ਲ-ਉਲ-ਹਸਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਸਰਤ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਪਨਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਕਾਰਨ ਮੋਹਾਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖੇ ਈਰਾਨ, ਨਿਸ਼ਾਪੁਰ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਾਨ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਫਤਿਹਪੁਰ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਰਦੂ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਹ 'ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ' ਬਣ ਗਏ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਗਜ਼ਲ 'ਚੁਪਕੇ ਚੁਪਕੇ ਰਾਤ ਦਿਨ' ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖੀ ਸੀ।

ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਇੱਕ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਥਲ ਰਹੇ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਪੂਰਨ ਮਾਹੌਲ ਕਾਰਨ ਯੂਪੀ ਦਾ 'ਯੂਨਾਨ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੌਲਾਨਾ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦੀਆਂ ਅਹੱਤਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਰੁਚੀਆਂ ਸਨ। ਸਰ ਜ਼ਿਆਉਦੀਨ ਨੇ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਇਸਟੀਚਿਊਟ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਦੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਬੁਲਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਐਮ ਏ ਓ ਕਾਲਜ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ।

ਉਹ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਰਾਓ ਬਖਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਕੁੱਦ ਪਏ।

ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਲਖਨਊ ਚਲੇ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਰਦੂ-ਏ-ਮੁਆਲਾ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਸਾਹਿਤਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਰਸਾਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਮੁਸਤਕੀਲ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਸਾਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਲ ਗਾਂਧੀਵਰ ਤਿਲਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਹਸਰਤ ਤਿਲਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ 'ਗੁਰੂ' ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ ਤਿਲਕ ਦੀ ਰਹੱਸਮਾਨ 'ਤੇ ਹੀ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ 1904 ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਉਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਐੱਮ ਏ ਓ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 1903 ਵਿੱਚ ਬੀ ਏ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਹ 1907 ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ੁਰੂਤ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਉਹ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਮੋਹਾਨੀ ਉਦਾਰਵਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਤਿਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਗਏ।

ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਤਿਲਕ, ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਅਤੇ ਅਰਬਿੰਦੋ ਘੋਸ਼ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਹ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਤਾ ਬਣ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਸਟੋਰ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਰਦੂ-ਏ-ਮੋਆਲੀਆ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਗੋਪਲ ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ, ਉਦਾਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਰਦੂ-ਏ-ਮੋਆਲੀਆ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਟਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਬੇਗਮ ਨਿਸ਼ਾਤੁਨਿਸਾ ਨੂੰ ਮੋਹਾਨ ਤੋਂ

ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇਤਾ : ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ

ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਬੁਰਕਾ ਅਤੇ ਪਰਦਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲੱਗਭੱਗ 5 ਸਾਲ ਚੱਲਿਆ।

ਉਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ।

1908 ਵਿੱਚ ਉਰਦੂ-ਏ-ਮੋਆਲੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੇਖ ਛਪਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਮਿਸਰੀ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਮੁਸਤਫਾ ਕਮਾਲ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ' ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾਂਅ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੌਲਾਨਾ ਕੋਲ ਇਹ ਲੇਖ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਆਜ਼ਮਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਨੇਤਾ ਇਕਬਾਲ ਸੁਹੇਲ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੌਲਾਨਾ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ਧੋਰ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 4 ਅਗਸਤ, 1908 ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ 500/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ

ਅਨਿਲ ਰਾਜੀਮਵਾਲੇ ਅਨੁਵਾਦ : ਐੱਮ ਐੱਸ ਭਾਟੀਆ

ਗਿਆ। ਮੋਹਾਨੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੇਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਸ਼, ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਵੇਸਲਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਾਇਦ-ਏ-ਫ਼ਰੰਗ (ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜੇਲ੍ਹ) ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ। ਆਪਣੇ ਲੇਖ 'ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ' ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਧੀ ਨੀਮਾ ਬਹੁਤ ਬਿਮਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਬੇਗਮ ਹਸਰਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ 'ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਰਦ ਵਾਂਗ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਮ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਦੋ ਲੁੰਗੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਧੋਹ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਰੀ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਿਮਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਪਿਤਾ ਦੀ

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 1911 ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਪੋਲੀ 'ਤੇ ਇਤਾਲਵੀ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੈੱਡ ਕ੍ਰੀਸੈਂਟ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨੂੰ 12 ਮਈ, 1913 ਨੂੰ 3000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰੈੱਸ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ ਗਈ। ਮੌਲਾਨਾ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ 'ਪੱਕੇ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ' ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੇ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਝੋਪੜੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਹਰੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ 'ਇਹ ਫਕੀਰ' ਲੱਕੜ ਦੇ ਹੱਥ ਪ੍ਰੈੱਸ ਅਤੇ ਲਿਥੋ ਸਲੇਬਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਕਸਰ ਖੁਦ ਪ੍ਰੈੱਸ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਦੋ ਵਾਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ 'ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਦਾਰੂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮਸਤ ਰਿਹਾ, ਸੱਚ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਗੁਆਂਢਿਆਂ ਰਿਹਾ...'

ਮਜਲਿਸ-ਏ-ਅਹਿਰਾਰ 1913 ਦੌਰਾਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਇੱਕ ਮੋਹਰੀ ਹਸਤੀ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। 1914 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਭੱਜ ਨਿਕਲੇ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਲਿਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਝਾਂਸੀ, ਪ੍ਰਤਾਪਗੜ੍ਹ, ਲਖਨਊ, ਵੇਸ਼ਾਬਾਦ ਅਤੇ ਮੋਰਨ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਨੇ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀਆਂ। ਏ ਆਈ ਸੀ ਸੀ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਐਂਮਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਵੀ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਹੋਇਆ। ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਨੇ ਲੀਗ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਲੜਨ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ। ਖਿਲਾਫ਼ਤ ਕਾਂਗਰਸ, ਜਮਾਇਓਂ ਉਲੇਮਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵੀ ਹੋਈ। ਮੁਸਲਿਮ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਦ ਜਨਵਰੀ 1920 ਵਿੱਚ ਵਾਇਸਰਾਏ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਹਸਰਤ ਵੀ ਗਏ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਵਾਇਸਰਾਏ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਟਾਲ ਗਏ ਅਤੇ ਚੁੱਪਚਾਪ ਉੱਥੋਂ ਚਲੇ ਗਏ।

ਮੌਲਾਨਾ ਅਤੇ ਬੇਗਮ ਨਿਸ਼ਾਤੁਨਿਸਾ ਮੋਹਾਨੀ ਦੋਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਾਗਪੁਰ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਹਿਯੋਗ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬੇਗਮ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਦਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੌਲਾਨਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਕੱਦਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ 1920 ਤੋਂ ਕਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਬੇਗਮ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਰਦੂ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰ ਪੰਡਿਤ ਕਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੋਲ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਸਨ। ਕਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਬੇਗਮ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤੀ।

ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮਤਾ

ਇਹ ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਹੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਦਾਬਾਦ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੁਆਰਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ 'ਲੋਗ ਲਿਵ ਰੇਵੋਲਿਊਸ਼ਨ' ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕਰਣ ਸੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨਾਅਰੇ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ (1921) ਦੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਹੋਰ ਭਵਿੱਖੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਵਾਮੀ ਕੁਮਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਿਸਮਿਲ ਅਤੇ ਅਸ਼ਵਾਕਉੱਲਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਈਅਦ ਸੁਲਤਾਨ ਨਿਦਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਸ਼ਾ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਦੋ ਵਲੰਟੀਅਰ ਭੱਜਦੇ ਹੋਏ ਆਏ, ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਨੇ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਮਾਹੌਲ ਗਰਮ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਸਰਤ ਕਾਫ਼ੀ ਅਡੋਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਕਾਯਾਬ ਨਾ ਹੋਏ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ 1928 ਅਤੇ 1929 ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ

ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੀ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਕਾਨਫਰੰਸ, 1925

1917 ਦੀ ਰੂਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਮੋਹਾਨੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ। ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ।

ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਸਥਾਪਨਾ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮ ਸਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹ ਕਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਤਿਆਗਰਹ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ। ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਨੂੰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਸਵਾਗਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਇਆ। ਬੇਗਮ ਨਿਸ਼ਾਤੁਨੀਸਾ ਮੋਹਾਨੀ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ। ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿਪਾਹੀ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ: ਪੂਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਸਵਰਾਜ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ...

ਸਵਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿਪਾਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਵਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕੇ।

'ਸਾਡਾ ਸੰਗਠਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਖੇਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਬੰਧ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ 'ਤੀਜੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ' ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧਤਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਮਰਾਹ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਨਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਮਦਦ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ: 'ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਦੀ ਆਤਿ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।'

ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰੂਸੀ ਸ਼ਬਦ 'ਸੋਵੀਅਤ' ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦ 'ਸੋਵੀਅਤ' ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਮਾਨਤਾ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ: ਕੁਝ ਸ਼ੁਰੂ ਸਭਾਅ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ

ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਰਵੱਈਆ ਬਹੁਤ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਹੈ। ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ, ਈਸਾਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬੋਧੀ, ਨਾਸਤਿਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਆਸਤਿਕ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ ਧਰਮ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਮੁਸਲਿਮ ਨੇਤਾ ਬੇਲੋੜੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸਲਾਮ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਾ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੋਹਾਨੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸੀ। 1925 ਵਿੱਚ, ਮੈਂ...ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਰਦੂ-ਏ-ਮੁਆਇਲਾ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 'ਸਮਾਜਵਾਦ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ?', 'ਰੂਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ', 'ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦ', 'ਸਮਾਜਵਾਦ ਅਤੇ ਮੌਲਾਨਾ ਆਜ਼ਾਦ' ਅਤੇ 'ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦ' ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਪਾਲਕਸਤਾਨ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਈਦ ਸਿਬਤੇ ਹਸਨ ਨੇ 1970 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਪਾਦਰੀ ਅਤੇ ਮੱਲਵੀ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਨਾਂਅ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦ 'ਤੇ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਦੇ ਫ਼ਤਵੇ ਦੇਣਾ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਸਲਿਮ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਉਲੇਮਾ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਵਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ।

ਇੱਕ ਬੇਚੇਨ ਹੁਰ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਮੌਲਾਨਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਵੀ। ਉਹ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੈਂਬਰ ਸੀ।

ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਲਈ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੁਝ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ 'ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਵਹਾਰ' ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਾਰ ਸੀ, ਜੋ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ।

ਗਾਂਧੀ ਕੀ ਤਰਹ ਥੋਨ ਕੇ ਕਾਟੋਹੋ ਕਿਓ ਚਰਖਾ, ਲੈਨਿਨ ਕੀ ਤਰਾਹ ਦੋਹੋ ਦੁਨੀਆ ਕੋ ਹਿਲਾ ਹਮ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਗੱਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਹਨ।

ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੋਹਾਨੀ ਨੇ 1931 ਵਿੱਚ 'ਆਜ਼ਾਦ ਪਾਰਟੀ' ਨਾਮ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੋਧੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜਿਨਾਹ ਦੇ 'ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸਿਧਾਂਤ' ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਮੌਲਾਨਾ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਦੌਰਾਨ ਹੱਸ ਦੀ ਹਰ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਥੁਰਾ-ਵਿਦਾਵਨ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਦੌਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ

ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ 1946 ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦੀ ਟਿਕਟ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਡਰਾਫਟਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਉਹ ਅੰਬੇਦਕਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਂਝੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅਧਾਰਤ ਸੰਵੀਤਕ ਯੂਨੀਅਨ ਵਰਗਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਦਾ ਦੋਹਾਂਤ 13 ਮਈ 1951 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹੀਰਾ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ, ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਬਦ ਚਿੱਤਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ

ਚਾਣਚੱਕ 1964 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗਜ਼ਾਨਨ ਮਾਧਵ ਮੁਕਤੀਬੰਧ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਏਨਾ ਅਹਿਮ ਕਿਉਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਕਿਉਂ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਹਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ, ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਲਚਲੇ ਮਚ ਗਈ?

ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮੁਕਤੀਬੰਧ ਇਕਵਾਰਹੀ ਹਿੰਦੀ-ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਇਕ ਘਟਨਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਘਟਨਾ ਕਿ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲੈਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ।

ਉਸ ਦੀ ਤਪੱਸਿਆ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼, ਉਸ ਦੀ ਅਟੁੱਟ ਸੱਚਾਈ, ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ-ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਸਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਮੱਚ 'ਤੇ ਆ ਗਈ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ 'ਕਵੀ' ਤੇ 'ਵਿਚਾਰਕ' ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਅਸਚਰਜਤਾ-ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ।

ਇਸ ਸਾਲ ਫ਼ਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀਬੰਧ 'ਤੇ ਅਪਰੇਗ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਕੱਟੇ। ਅਖ਼ੀਰ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਉਹ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰ ਗਿਆ।

ਮੁਕਤੀਬੰਧ ਦਾ ਜਨਮ 13 ਨਵੰਬਰ, 1917 ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ (ਗਵਾਲੀਅਰ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੁੱਢਲੀ ਤਾਲੀਮ ਉਜੇਨ ਵਿਚ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਸਾਥੀ ਸੀ ਸ਼ਾਂਤਾ ਰਾਮ, ਜੋ ਮਗਰੋਂ ਗਜ਼ਤ ਦੀ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਕਤੀਬੰਧ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ। ਬੀੜੀ ਪੀਣ ਦਾ ਚਸਕਾ ਸ਼ਾਇਦ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਨਿਕਲਾ। ਰਾਤ ਦਾ ਸੈਨਾਟਾ, ਪੁਲਸ ਦੀਆਂ ਸੀਟੀਆਂ, ਰਹੱਸ ਭਰਿਆ ਵਾਯੂਮੰਡਲ। ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੇ ਉਸ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਬੰਦੂਕ ਸੰਭਾਲੀ ਕਿਤੇ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਗੋਰਾਸ਼ਾਹੀ ਜ਼ੁਲਮ। ਜ਼ਰਮਾਂ, ਔ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੈਂਡੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਅਗੇਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਵਹਿਣ

ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਬਬਰੇ ਐਥ ਆਣ ਵੜੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਉਣ ਤੇ ਵਾਅਦਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੱਤਾ ਨਸੀਬ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਜਨਤਾ ਜਨਾਰਧਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਲਿਆਉਣਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਸੰਬੰਧਤ ਪਿਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤੂਤੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਗਰਾਧਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਣਨੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਰਹੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਲਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਹੱਥਾਂਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਿੰਦਾਂ ਚੱਲਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ ਕਹਿਣ ਉੱਤੇ ਖਪਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਬਣ ਜਾਣ, ਉਦੋਂ ਆਮ ਲੋਕੋਂ ਇਸੇ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਪਿਰ ਵੱਲ ਵੇਖਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਪਿਰ ਵੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਉਹ ਵੀ ਕਿਤੇ ਰੜਕਦੀ ਨਹੀਂ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਦੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪੱਛਮੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੀ ਉਪ ਚੋਣ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਬੰਦੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲੋਕ ਓਥੇ ਆਮ ਰਹ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿਲਾਵ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸੀਟ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਮੋਸ਼ੀ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਗਏ ਅੱਧੀ ਠੀਕ ਤੇ ਅੱਧੀ ਨਹੀਂ, ਨਤੀਜਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿਲਾਵ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਸੀਟ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਜਿੱਤ ਲੈਣੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਪਿਰ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਪਾਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਖਿੱਚਾਂ ਜਿੱਤ ਜਾਣੀ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਦੀ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣਾ ਵੋਟ ਆਧਾਰ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾ ਦੇਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਭਾ ਸੀਟ ਖਾਲੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ। ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਬਦਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ

ਕਾਂਗਰਸ ਜਿੱਤਣ ਦੇ ਮੁਢ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਪਾਈਆਂ ਜਾਣ ਕਿ ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਦਾ ਪਤੌਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਦਦ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ। ਜਿਹੜੀ ਲੋਕ ਮੈਂ ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਆਖੀ ਸੀ, ਉਹੋ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਥੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਜੋਗੀ ਅਕਲ ਦੀ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਹੋ ਗੱਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦਿੱਸਦੀ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਦੀ ਘੜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੀ ਹਰਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ ਜਾਪਦੀ। ਹਰਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਰ ਉਸ ਲੀਡਰ ਦੀ ਸੀਟ ਹਾਰਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਹੜਾ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਬਣ ਗਈ ਤਾਂ ਚਲਾਉਣ ਤੇ ਵਕਤ ਰਾਹ ਦਾ ਰੋੜਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਏਸੇ ਚੁਸਤੀ ਨੇ 2007 ਅਤੇ ਫਿਰ 2012 ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਵੀ ਜਿੱਤਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਇੱਕ ਹਲਕੇ ਦੀ ਉਪ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਅਗਲੇਰੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪਾ ਵਤਿੰਗ ਨਾਲ ਬਹਿਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨਾਲ ਵੀ। ਚੋਣ ਹਾਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਨਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਸਕਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲੰਘਣ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਜੋਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਂਦੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦਾ ਆਗੂ ਬੁਣਨ ਦੀ ਸਮਿਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਰਾਜ ਦੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ, ਏਸੇ ਲਈ ਇਸ

ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕ ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿੱਦਾਂ ਲੜ ਲੈਣਗੇ?

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਜਤਿੰਦਰ ਪੰਨੂ

ਜਿਹੜਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਰੋਧੀ ਦੂਸਰੀ ਪਿਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪਛੜਾ ਗਿਆ ਤੇ ਅਜੇ ਹੋਰ ਗੱਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਪਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੋਂ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ਹੋਏ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਢਾਣੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਮੌੜਾ ਕੱਟ ਲੈਣਗੇ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਓਥੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਣਾ ਉਹ ਰੁਤਬਾ ਗੁਆ ਬੈਠਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਧੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਆ ਗਿਆ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਇਕੱਲੇ ਜਿੱਤਣ ਜੋਗੇ ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਏ, ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਜਿਤਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੌਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਕਿ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਧੜਾ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਗੁਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਉਸ ਧੜੇ ਕੋਲ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਾਰਨ ਟੁੱਟੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਪਰਤੇਦੇ ਵੇਖਣ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਧੜਾ ਜਨਤਕ ਵਹੀਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੋਣ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਧੜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧੇ ਵਧਦਾ ਵੇਖਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਉਡੀਕ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਜਿਸ ਵੀ ਧੜੇ ਜਾਂ ਜਿਸ ਵੀ ਆਗੂ ਦੀ

ਹੋਵੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਏਕੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਕੋਈ ਪਿਰ ਬਦਲ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧੜਿਆਂ ਦਾ ਕਾਡਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਲੱਭਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੋਈ ਪਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਆਧਾਰ ਵਾਲੇ ਕਈ ਆਗੂ ਉਸ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਅਚਾਨਕ ਏਦਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸਾਫ਼ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਦੀ ਵੀਡੀਉ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਇਰਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਰ ਐੱਸ ਐੱਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਮੁਹਰੇ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲੱਗੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀਤੇ-ਅਣਕੀਤੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੀਡੀਉ ਬਾਰਧ ਜਦੋਂ ਹਾਲੇ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਬੜਾ ਕੁਝ ਵੱਧ ਪਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਬੁੱਧੀਮਾਨੀ ਲੋਕ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧਦਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤਾ ਕਰ ਕੇ ਓਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਤਜਰਬਾ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਪੰਜਾਹ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਪਿਰਾਂ ਤਾਕਤ ਵਾਲੀ ਹੈਸੀਅਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਏਧਰ ਵੀ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਲੋਕ ਏਦਾਂ ਹੀ ਜੂਝਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਪਰ ਮੌਕਾਪ੍ਰਤੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਉੱਭਰਦੀ ਜਾਂ ਉੱਭਰ ਸਕਦੀ ਹਰ ਕਿਸੇ ਪਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਏਦਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਚਮਕਦਾ ਭਵਿੱਖ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਦੀ ਵੀਡੀਉ ਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਈ ਹੋਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਏਦਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭੇਜਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗਿਣੀ-ਮਿਥੀ ਸਰਗਰਮੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ

ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਏਦਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਥੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਮੈਰਿਟ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਰੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਵੀ ਫੜੀ ਲਿਆਉਣ।

ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਦੋਰ ਯਾਦ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਲੇ ਅਦਾਰੇ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਆਗੂ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਵੰਡੀਆਂ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ ਇੱਕ-ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਰੁੱਝੇ ਰਹੇ ਕਿ ਅਸਲੀ ਖੱਬੀ ਪਿਰ ਉਹੋ ਹਨ, ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਠੋਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਵੀ ਭੰਗ-ਟਪਾਉ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮਸਲੇ ਲਈ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਵਕਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਜਨਤਕ ਚੋਣ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਭ ਤਾਕਤ ਇੱਕ-ਦੂਸਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਝੋਕ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਪਿਰਾਂ ਦਾ ਕਾਡਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ-ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸ਼ਰੀਕ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਧਿਰਬੱਝ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਿਰਾਂ ਵਕਤੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਵਕਤੀ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇੱਕ ਪਿਰ ਜਿਹੜੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਗਈ, ਅੱਜ ਉਹ ਇਸ ਸੋਚ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਗਲੇਲੀ ਵਾਰ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਸੋਚ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਦਾਅ ਵਰਤਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋ ਤਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਹੈ।

ਇਹੋ ਤਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਹੈ, ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਪਿਰ ਵੀ ਸੋਚਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਜਨਤਕ ਆਧਾਰ ਪੱਖੋਂ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਰ ਜਵੇਂ ਇਹ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਗੂ ਵੀ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਭਵਿੱਖ ਅਚਾਨਕ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗੇਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਵੀ ਉਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ।

ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਦਾ ਦੀਨਾਨਗਰ

ਢੇਰ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਸਦੀ ਰਹੀ ਇਸ ਨਗਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀਆਂ ਨੇ ਬੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਨੇ ਮੁੜ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਖੜਕਾ ਕਦੋਂ ਉਧਾਇਆ, ਦੀ ਪੂਰਬ ਗਾਬਾ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਦੀ ਜਮੀਂ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਨ ਹੈ। ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ (1710-1758) ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 1730 'ਚ ਮੁੜ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਰੰਭੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਸੂਬੇ ਦਾ ਉੱਘਾ ਸਿਪਾਹਸਿਲਾਰ ਸੀ। ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਯੋਧੇ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਤਰੱਕੀਲੀ ਭਰੀਆਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਵਾਬ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ/ਸਰਹਿੰਦ ਖਿੱਤੇ 'ਚ ਝਪਟਮਾਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਮਹੱਟਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਮੁਕ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ; ਅਪ੍ਰੈਲ 1758 ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ 1758 ਤਾਕੀਂ, ਮਹਿਜ਼ 39 ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਜੀਵਦਾ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੀ 15 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਈ ਮੌਤ ਤੱਕ, ਇਸ ਦੀ ਸਿੱਖ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੁਰ ਸਾਂਝੀ ਰਹੀ। ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ, ਜਿਸੜਾ ਜਾਤ ਦਾ ਅਰਾਂਈ, ਮੁਸਲਮਾਂ ਦੀ ਨਿਮਨ ਕਿਸਾਨੀ ਪਿਰ ਸੀ, ਸਮਰਾਟ ਅਕਬਰ ਵਾਂਗ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸੀ। ਦਰ-ਹਕੀਰਤ, ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਹਾਕਮ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਰਮ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਜਾਂ ਕੱਟੜ ਧਰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਸੁੱਝ-ਮੀਂਝੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਕਮਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੋਦਰਹ ਹੈ ਕਿ, “ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ’ਤੇ ਕਿਸੇ ਜਾਤ-ਧਰਮ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾ ਵੱਟਾ ਨਵਾਬੀ ਫਿਰਦੇ ਲੋਕ ਸਹਿਰੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।” ਹਾਂ; ਪ੍ਰਧਨ ਸਿਸਤਾਣਾ ਸਮੇਂ ਉਸ ਬਦਲਿਤ ਇਸ ਖੇਤ੍ਰੇ ਨੂੰ ‘ਅਦੀਨਾ ਨਗਰ’ ਲਾਬਥ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਤਵਾਰੀਖ਼ੀ ਸਥਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਇੱਥੋਂ ਨਹੀਂ, ਇੱਥੋਂ ਢਾਈ ਕੋਹ ਦੂਰ ਪੈਂਦੇ ਜਦੋਂ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਫਲੱਜ਼ਰ, ਇੱਕ ਕਰਦੀ ਕੀਸਬੇ (ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪਿੰਡ) ‘ਬਹਿਰਾਮਪੁਰ’ ਤੋਂ ਚਲਾਇਆ ਸੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਸਲਾਂ, ਮਗਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਨਮ-ਠੰਡਾਈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਅੱਥਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤ ਕਾਰਨ, ਮੁਕਾਮ ਬਰੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਜ਼ਮੀ ਸਦਰ-ਮੁਕਾਮ ਭਰੀਆਂ ਰੱਖਿਆ, ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦ 1849 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਅਧੀਨ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਪਰਗਨੇ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਜਾਚ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਦੀਨਾ ਨਗਰ’ ਨਾਂਅ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਗੋਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰਾਂ,

ਰੁੱਧਾਇਸ਼ਾਂ ਹਿੱਤ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁੱਪਾਨੀਕਤ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਤਹਿਤ ਇਸ ਨਵੇਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸਦਰ ਮੁਕਾਮ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ, ਨੇੜਲੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ, ਗੁਰਦਾਸ ਪਿੰਡ ਦੀ, ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਵਹਿਣ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ‘ਦੀਨਾ ਨਗਰ’ ਨਾਂਅ ਵਾਲੇ ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਬਟਾਲਾ ਪਰਗਨਾ ਅਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਪਰਗਨੇ ਦੇ 181 ਪਿੰਡ ਜੋੜੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਮਾਂ ਵੱਸ, ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀਨਾ ਨਗਰ ਹੱਥੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕਲਗੀ ਵੀ ਖਿਸਕਾ ਕੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਮੱਥੇ ’ਤੇ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਪਿੰਡ ਵਸਿਆ-41 ਵਿਜੇ ਬੰਬੇਲੀ

ਇਸ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਢੇਰ ਸ਼ਾਨਮੱਤਾ ਬਾਤਾਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁਸਤਕ ‘ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੋਗਰਾਫ਼ਯਾਦੀ ਤਵਾਰੀਖ਼’, ਲਿਖਤ ਮੁਹੀਉਲਦੀਨ ਉਰਫ਼ ਬੁਟੇ ਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ’ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 1850 ਤੱਕ ‘ਤਾਰੀਖ਼ ਪੰਜਾਬ’ ਦੇ ਨਾਂਅ ਸਮਰੱਥ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਇਸ ਖੇਤ੍ਰੇ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ, ਉਸ ਦੇ ਹਰਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਇਹ ਲੇਖ ਨਿਰਧਾਰਤ ਚੱਖਣੇ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਓ:

“ਅਦੀਨਾ ਨਗਰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਕੰਢੀ ਨੇੜੇ, ਅਦੀਨਾਬੇਗਾਂ ਦਾ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਖੇ, ਦੁਆਬੇ ਬਾਰੀ ਅਤੇ ਦੁਆਬੇ ਬਿਸਤ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹਾਕਮ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਹਿਰ ਬਹੁਤ ਆਬਾਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਨਰੀ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਲੋਕ ਉੱਥੇ ਆਣ ਵਸੇ; ਅਤੇ ਸਹਿਰੋਂ ਰੜਦੇ ਹੁੱਥ ਇਕ ਬਾਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਸਾਹ ਨਹਿਰ ਜੋ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਬਾਗ ਵਿਚ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਗ ਵਿਚ ਕਈ ਬੈਠਕਾਂ ਅਰ ਹੋਂਦ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਸ ਸਹਿਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਡੀ ਤਰੇ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਨੇੜ ਕਰਕੇ ਹਰਿਆਈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਢਾਢਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦਾ ਜੰਗਲੀ ਅਤੇ ਆਬੀ ਸਕਾਰ (ਸ਼ਿਕਾਰ) ਉਸ ਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਦੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ॥

ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਉਹ ਧਰਤੀ ਵਡੇ ਸੈਲ ਦੀ ਜਾਗਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਤੂਤ, ਅਲੂਚੇ, ਸੰਗਤਰੇ,

ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਭਾਂਤ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਸ ਜਿਲੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਥੇ ਦੀ ਹੋਰ ਵਡਿਆਈ ਇਹ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਲਭਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਸਹਿਰ ਅਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੁਆਲੇ ਹਰ ਭਾਂਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਰੁੱਖ ਹਨ, ਸਭ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਬੇਰੀਆਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਰ ਅਜਿਹੇ ਮਿੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਟਾਲੇ ਤੀਬ ਲੈ ਜਾਕੇ ਬਚਦੇ ਹਨ॥

ਸਹਿਰੋਂ ਉਤਰ ਦੇ ਕੁਕ ਇਕ ਨਹਿਰ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਾੜੋਂ ਉਤਰਕੇ ਸਦਾ ਵਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨਹਿਰ ਪੁਰ ਪੁਲ ਬੰਨਕੇ ਸਾਹ ਨਹਿਰ ਉਥੇ ਲੰਘਾਈ ਹੋਈ ਸੀ।

ਜਾਂ ਅਦੀਨਾਬੇਗਾਂ ਮਰ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੁਲਖ ਲੁੱਟ ਲੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਸਹਿਰ ਬੀ ਉਜੜ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਬੇੜੀਵਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੁਛ ਬੁਰਤੀ ਜਿਹੀ ਟਿੱਕਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ; ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਜਾਗਾ ਤੀਹ ਵਰਿਹਾਂ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਜਾਂ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਪਿਛੇ ਉਸ ਜਾਗਾ ਦਾ ਬੀਹ ਬਰਸਾਂ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਦਾ ਕਨਈਆਂ (ਘਨੇਈਆਂ ਮਿਸਲ) ਦਾ ਹੀ ਮਲੀਹਦੜ (ਪਿੱਛਲੇ/ਚੋਬੂ) ਰਿਹਾ; ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੀਬਰ ਕਿ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਮੁਲਖ ਖੁਸ਼ ਲਿਆ, ਤਦ ਇਹ ਸਹਿਰ ਬੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡਰਾ ਜਗੀਰ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਅਤੇ ਸਨ 1227 ਹਿਜਰੀ (1814 ਈ.) ਵਿਖੇ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ, ਕਿ ਇਸ ਸਹਿਰ ਨੂੰ ਅਬਾਦ ਕਰਕੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਾਰਕਮ ਹੋਰ ਬਸਤਾਨ ਨੂੰ ਫੇਜ਼ ਸਣੇ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਵਡਾ ਅਨੂਪ ਬਾਗ ਲਵਾਕੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਅੱਤ ਹੁੰਦੇ ਅਬਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਅਰ ਫੁਆਰੇ ਬਣਵਾਏ; ਅਤੇ ਤਿਹੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਬੀਰਾਂ (ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ) ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬਾਗ ਅਰ ਅੰਬਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਹਿਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਰੋਟਕ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਹਰ ਭਾਂਤ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਅਰ ਸੁਦਾਗਰ ਫੇਰ ਉਥੇ ਜਾ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਬਜਾਰ ਚੌਪੜ ਦੀ ਕਤਾ (ਚੌਰਾਹੀ) ਦਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਅਰਬਾਤ ਗਡੇ ਚੌਕ, ਅਤੇ ਚੌਹੀ ਪਾਸੀ ਚਾਰ ਬਜਾਰ, ਪਰ ਹੱਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸੈ ਥੀ ਵਧੀਕ (300 ਕੁ ਤੋਂ ਵੱਧ) ਨਾ ਹੋਈਆਂ। ਉਥੋਂ ਬਿਆਰ ਨਦੀ (ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ) ਛੇ ਕੋਹ, ਅਤੇ ਦਰਿਆਉ ਰਾਵੀ ਪੁੰਜ ਕੋਹ (12 ਕਿਲੋਮੀਟਰ) ਹੈ॥”

ਸੰਪਰਕ : 94634-39075

ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ ਨੇ ਕਰਜ਼ਨ ਵਾਇਲੀ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਧਰਤੀ ’ਤੇ ਪਾਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।ਇਹ ਉਹ ਕਾਰਨਾਮਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰਮੁਖਤ ਕਰ ਰਹੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਰਅੱਜਮਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਟੇ ਗਏ ਇਸ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਕਦਮ ਦੀ ਖਬਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਗਈ। ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਪੁੰਜ ਚੀਗਰਾ ਦਾ ਜਨਮ 18 ਵਰਵਰੀ, 1883 ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਤਾ ਮੱਲ ਦੇ ਘਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਤਾ ਮੱਲ ਕਾਫੀ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ

ਪਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਸਦਕਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ

ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਦਨ ਲਾਲ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਇੱਕ ਭੈਣ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਸੀ।ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਭਜਨ ਲਾਲ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ।ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ ਦਾ ਬਚਪਨ ਬੜੇ ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਨਾਲ ਬੀਤਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਗੋਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਐੱਫ ਐੱਸ ਸੀ. ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਲਾਹੌਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਜਾਗੂਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਮਦਨ ਲਾਲ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਧੀਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ।

ਮਦਨ ਲਾਲ ਉਚੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਮਈ 1906 ਦੇ ਆਖੀਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮਦਨ ਲਾਲ ਨੇ 19 ਅਕਤੂਬਰ, 1906 ਨੂੰ ਮਕੈਨੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਲੰਡਨ ਦੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਆਮ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਰਮਾ ਅਤੇ ਵੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਲੀਡਰ ਵੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਦਕਾ ਅੰਡਿਨਵ ਭਾਰਤ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਵੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਨੇ ਮਦਨ ਲਾਲ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਜ਼ਮੀਨ ’ਤੇ ਰਖਾ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸੂਆ ਉਸ ਵਿੱਚ ਖੋਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਹਾਦਰ

ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਪੁੰਜ : ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ

ਮਦਨ ਲਾਲ ਨੇ ਸੀਐ ਤੱਕ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ’ਤੇ ਸਾਵਰਕਰ ਨੂੰ ਦਿੜ੍ਹ ਨਿਰਬਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਆਮ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਰਮਾ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਇੰਡੀਅਨ ਸੋਸ਼ਿਆਲੇਜਿਸਟ ਨਾਂਅ ਦਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਮਾਸਪੱਤਰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਦਨ ਲਾਲ ਸ਼ਿਆਮਾ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਰਮਾ ਦੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। 1908-09 ਦੌਰਾਨ ਇੰਡੀਆ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਾਂ-ਸ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੰਡੀਆ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਅੰਡਿਨਵ ਭਾਰਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਅਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।ਇਸ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਲਾਤਾਂ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ ’ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਰਜ਼ਨ ਵਾਇਲੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮ ਸੀ। ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ ਵੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਘ

ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਜਾਮਾ

(ਨਾਵਲ)

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਮੁੱਲ : 450 ਰੁਪਏ, ਸਫੇ : 296

ਚੌਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ ਚਰਚਿਤ ਨਾਂ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਧਰਮ, ਸਮਾਜ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਬਣਤਰਾਂ ਨਾਲ ਤਣਾਅ, ਦਵੇਦ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਭਰਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬੇਨਜ਼ਰ ਸੰਕੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਲਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਖੇਤ ਭਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਉੱਦਾਤਰ ਚਰਚਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਰਵਾਂਦਾਰ ਜੀਵਨ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾਈ ਕਰਨ ਪੱਖੋਂ ਚੋਖੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਗਰੇਵਾਲ ਚੌਥੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਮੰਗੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਵਿਧਾਗਤ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਲੰਮੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਡੂੰਘੇ ਰੁਖ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਪਿਰਤ ਪਾਈ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਹੁਣ ‘ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਜਾਮਾ’ ਪੁਸਤਕ ਦੁਆਰਾ ਨਾਵਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ‘ਖੁੱਲ੍ਹੇ’ ਰੂਪਾਕਾਰ ਵੱਲ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨੀਮੂਲਕ ਨਾਵਲ ਹੈ। ਜੀਵਨੀਮੂਲਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਕਸਰ ਚਰਿੱਤਰ ਨਾਇਕ ਨੂੰ ਦਿਗਵਿਜੇ ਪਾਤਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਰੂਪੀ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਇਕਤਵ ਚੁਰੇਰੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਿੜਦਾ ਸ਼ੁਰੂਮੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵਾਲਾ ਕਥਾ ਬੋਧ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਤਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਰ ਮੱਧਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਤਰ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਸਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਿਮਤ ਤੇ ਪਰਿਕਲਮਦਾਨੀ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੁਆਰਾ ਚੁਰੇਰੇ ਵੈਲੀਆਂ ਬੇਤਰਤੀਬੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜੂਝਣ ਦਾ ਮਾਦਾ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੀਮਾ, ਸੂਝ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਵਲ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਨਿਮਾਣੀ, ਨਿਤਾਣੀ ਅਤੇ ਸੱਤਬਚਨੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਕੇ ਕਿਸੇ ਪੈਰੋਬਰੀ ਨਜ਼ੀਰ ਦੇਣ ਦੀ ਤੱਤਵੱਤ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲੇਖਕ ਸਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇਰੇ ਦੀਆਂ ਵਾਸਤਵਿਕ ਅਤੇ ਕੁਰੂਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭੇੜ ਦਰਸਾ ਕੇ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਈ ਰਵਾਂਦਾਰ ਨਾਵਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਾਵਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਜਿੱਥੇ ਪਾਠਕੀ ਗੁਹਿਣਯੋਗਤਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪਾਠ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਗਲਪੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕੀ ਹਿਰਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਮੱਚ ਕਾਇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬਲਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ ਦਾ ਇਹ ਜੀਵਨੀਮੂਲਕ ਨਾਵਲ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਮਾਨਔਤਰ ਛੇਵੇਂ-ਸੱਤਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਖਾਹੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦਾ ਆਰੰਭ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਲਸੀਸ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਸੰਤਾਲੀ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਦੀ ਕਸ਼ਕ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਜਾੜਾ, ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਪਨ ਦੇ ਸਦਮੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜਨ ਜੀਵਨ ਲਈ ਵੇਗਾਰ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਵਲ ਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਯਾਤਰਾ ਇਸ

ਵਿਸਥਾਪਨ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਨਾਵਲ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨਾਇਕ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਉਮਰ ਹਿੱਸਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਥਾਪਨ-ਵਿਸਥਾਪਨ ਦੀ ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਰੂੜ੍ਹੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਾਂਝੇ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚਲੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਗੁਰਬਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸੁਧਾਰਕ ਲਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਸੱਤਾ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਦਿਸਦੇ ਤੇ ਅਣਦਿਸਦੇ ਤਣਾਅ ਤੇ ਟਕਰਾਅ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸ ਅੰਦਰ ਪੇਸ਼ ਛੇਵੇਂ-ਸੱਤਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਪ੍ਰਤੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਨੂੰ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮਝਣ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਰਚਨਾ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਰਹੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਕ੍ਰਿਟੀਕ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੇ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿਰਜਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਤਤਕਾਲੀ ਦੌਰ ਵੱਖਰੇ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਬਾਇਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ, ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਜੀਵੰਤ ਭਾਸ਼ਾਈ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤੀ ਅਰਬਚਾਰੇ ਦਾ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਪੇਂਡੂ ਯਥਾਰਥ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਢੀਮ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਅਨੇਕਾਂ ਵਸਤੂ ਵੇਰਵੇ ਨਾਵਲ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਰੂਪ, ਸੜਕਾਂ, ਬਿਜਲੀ, ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਸਿੱਖਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟੀਕਰਨ, ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਉੱਚ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਡੇਰਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਉਭਾਰ, ਨਿੱਕੀ ਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਪਛੜੇਵਾਂ, ਧਨੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਉਭਾਰ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਫ਼ਾ ਦਾ ਉਭਾਰ ਤੇ ਨਿਘਾਰ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਇਕਾਈ ਵਿਚਲੀ ਰਾਜਸੀ ਚੇਤਨਾ, ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ, ਨਕਲਸਵਾੜੀ ਲਹਿਰ, ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ, ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਦਿ ਵਸਤੂ ਵੇਰਵੇ ਸੂਚਨਮੂਲਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਮਨੋ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਨਾਵਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਛੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਯਥਾਰਥ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿਜ਼ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ

ਸਮਾਜ ਦਾ ਜੀਵਨਮੂਲਕ ਅਕਸਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਪਰੰਤ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਨੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ, ਦਿਹਾਤੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਰਤਾਂਤਕੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਖੱਪੇ, ਸੱਤਾ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਕਰੂਰ ਚੱਕਰਵਿਊ, ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਅਵਸਰਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅੰਤਰ ਵਿਰੋਧਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਧਿਰ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦੇ ਉਭਾਰ, ਨਿਘਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਲੇ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਤੱਕ ਸਿਮਟ ਕੇ ਹਾਸ਼ੀਅਤ ਸਥਿਤੀ ਹੋਂਦਾਉਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਵੀ ਵੱਖਰੇ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਬਾਇਸ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦਾ ਕੈਨਵਸ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬਹੁਪਾਸਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਿਕਟਕਾਲੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਯੁੱਗ ਬੋਧ ਪ੍ਰਤੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਮਸਾ, ਭਖਦਾ ਜੀਵਨ ਸੀਮਤ ਸਾਧਨਾਂ ਵਾਲੇ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤੀ ਅਰਬਚਾਰੇ ਵਿਚਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਗੀਰੂ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪਲਦਾ-ਮੱਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਸਾਧਨਾਂ ਸੰਪੰਨਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਗਿਲਾਨੀ ਤੇ ਹੀਣ ਬੋਧ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਜਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨਾਇਕ ਆਪਣੀ ਦੇਹ, ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਸਦਕਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਰੱਤੀ ਉੱਚ ਦੁਆਲੇ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਹ ਜੀਵਨ ਦਾਸਤਾਨ ਹੀਣ ਬੋਧ ਤੋਂ ਸਵੈਮਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਨੋਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ-ਬੁੜੇ ਅਵਚੇਤਨ ਤਹਿਤ ‘ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਜਾਮਾ’ ਦੇ ਮੈਟਾਵਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਜੀਵਨ ਪਰੰਪਰਕ ਖੇਤੀ ਅਰਬਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਿੜਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਧਨਹੀਣਤਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਕਟ ਹਨ। ਸ਼ਰੀਰਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਖੇਹਾ ਖਿੱਚੀ ਹੈ, ਗੁਰਬਤ ਕਾਰਨ ਮੇਦਹਾਲੀ ਹੈ, ਕਾਣਸੂਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦਮਿਤ ਧਿਰਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਭੋਗਦੀ ਹੈ, ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨ ਬਣਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦਮਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ

ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਮਹ ਹਾਲਾਤ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼, ਹਿਮਤ, ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਜਾਮਾ ਪਾ ਕੇ ਸਕੂਲੀ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਚਰਾਂ ਤੇ ਚੋਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀਣ ਬੋਧ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਨਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨਔਤਰ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਟੂਲ ਥਾਕਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਜੀਵਨ ਬੋਧ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਸਾਂਝੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਭਰੀ ਮਾਂ ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਦੇ ਬੋਲ-“ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਸੱਪ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਆਈ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪੁੱਤ। (ਪੰਨਾ 41) ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਹੱਸੇ ਦੇ ਸਬੱਬ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਨਾਵਲ ਦੀ ਬਲਵਾਨ ਪਾਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ, ਸਿਦਕ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ‘ਤੇ ਚੰਦੇਰੇ ਵਾਂਗ ਤਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਹਾਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਰਦਾਵੇਂ ਪਿੰਤਰ ਤੰਤਰ ਨੇ ਨਾਰੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰੜ/ਨਰੜ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਬਹਾਰਤ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਬਰ/ਜਬਰ ਨਾਲ ਮਧੋਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਾਵਲ ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮਰਦਾਵੇਂ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਰੀ ਤੱਕਣੀ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਮਾਡਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਮੇਲ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ‘ਤੇ “ਅੰਤਰੀਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਪਾਸ ਹੋ ਜੇਗਾ। ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਵਾਹ ਲਾ। ਮੈਂ ਢੇਰੀ

ਥੋੜੇ ਢਾਹੀ ਦੀ ਐ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦੀ ਖੇਡ ਐ ਪੁੱਤ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਦਾਈ ਪੂਰੀ ਦਵੇਂ।” (ਪੰਨਾ 68) “ਆਹ ਤੀਲ੍ਹਾਂ ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਨੇ ਘਸਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।” (ਪੰਨਾ-69) ਵਰਗੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਬੋਲ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਦਾ ਨਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਹੁਪਾਸਾਰੇ ਭੇੜ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆਂ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਮੇਲ ਨੂੰ ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਉਰਜਾਵਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੀ ਕਾਨੀ ‘ਤੇ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਗੂਆਂ ਦੇ ਦੌਰਲੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋੜੀ ਸੋਚ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਦੇ ਬੋਲ “ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਖੇਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਖਿਆਲ ਰੱਖੀ।” (ਪੰਨਾ 163) ਗੁਰਮੇਲ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਸੀਮਤ ਸਾਧਨਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਤ ਭਰੇ ਅਤੇ ਸਾਮੰਤਵਾਦੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਦਾ ਆਪਣੀ ਧੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ, ਨੂੰਹ ਤੋਂ ਘੁੰਡ ਨਾ ਕਢਵਾਉਣ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇਖਲਾਕੀ ਸ਼ੁਰਜ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਿਰਤਾਂਤਕੀ ਵੇਰਵੇ ਨਾਵਲ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਨਾਵਲ ਦਾ ਕਾਮਰੇਡ ਪਾਤਰ ਰਚਨਾ ਸੀਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਮੇਲ ਦੇ ਕਿਸਾਨੀ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਸੰਗੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੀਰੀ ਪਾਤਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਖੱਲਸ “ਹੁਣ ਨੀ ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ। ਜਮਾਤ ਬੜੀ ਕਰਮਾਤ ਹੁੰਦੀ ਐ।” (ਪੰਨਾ- 33) ਗੁਰਮੇਲ ਨੂੰ ਨਿੱਜ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪਰ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਜੂਝਣ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਸੀਰੀ ਵਰਗੇ ਪਾਤਰ ਨਾਵਲ ਦੇ ਗੇਂਟ ਪਾਤਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਵਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਪੇਂਡੂ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿਤਲ ਵਾਲੇ ਸੰਗਾਉ ਤੇ ਹੀਣ ਭਾਵ ਬੋਧ ਨਾਲ ਭਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਜੋਂ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪੀ ਐੱਸ ਯੂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ‘ਅਸਲ ਆਜ਼ਾਦੀ’, ‘ਵਰਗ ਸੰਘਰਸ਼’, ‘ਦੇਸੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ’, ‘ਕਾਲ ਹਾਕਮ’, ‘ਲਾਲ ਫੀਤਾਸ਼ਾਹੀ’ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟਾਂ ਦੇ ਮਰਮ ਪਛਾਣਣਾ ਤਮਾਮ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗੁਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ‘ਕਾਲਜਾਂ’, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ, ਧਰਨੇ, ਪੁਲਸ ਤੰਤਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਵੇਰਵੇ ਜਿੱਥੇ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੇਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੋਰੀਅਰ ਲਈ ਸੰਕਟ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਸ ਅੰਦਰ ਸਥਾਪਤ ਸਮਾਜਿਕ ਰਾਜਸੀ ਬਦਤਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਨੀ ਨੀਝ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਧਿਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਰੋਸ਼ੀਲ ਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੀ ਖੇਡ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੇ ਸੀਰੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਟਿੱਪਣੀ “ਸੈਂਟਰ ਨਾਲ ਅਣਬਣ ਐ ਤੇਰੀ? ਤੂੰ ਭਾਲਾ ਸੈਂਟਰ” ਨੀ ਕਰਦਾ। ਲੈਫਟ ਵਿੰਗ ‘ਤੇ ਪਾਸ ● ਬਾਕੀ ਆਖਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ

ਫਿਰ ਸਿਫਰ ਤੋਂ

(ਨਾਵਲ)

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਫੇ : 147, ਮੁੱਲ : 495 ਰੁਪਏ

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਦਿੱਲੀ

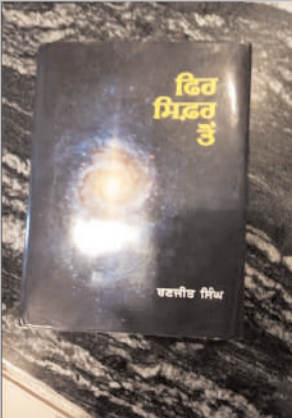
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਉਰਦੂ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਰਹੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਤਿੰਨੋਂ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਤੇ ‘ਫਿਰ ਸਿਫਰ ਤੋਂ’ ਨਾਮਕ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਨਾਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਰੰਪਰਿਕ ਨਾਵਲ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਲਿਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਵਜੋਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇ ਪੱਖੋਂ। ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਵਲਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਿਆ, ਸਭ ਨੂੰ ਗੁਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਕਿੰਨੇ ਮਸਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਅਵੇਲਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜ਼ੁਰਮਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖੋਂ ਸੰਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਹਿਣਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨੀਕ ਪੱਖੋਂ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ, ਪਰ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਨਿਘਾਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਮਨਤਾ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਬਦਵਾਸੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਸਦਕਾ ਹਰ ਪਾਸੇ ਜ਼ੁਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਪਰੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮਰ ਦੀ ਕੁੜੀ ਤੇ ਔਰਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅੱਲ੍ਹੜ ਤੇ ਬੱਚੀ ਹੋਵੇ। ਬਲਾਤਕਾਰ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਹੁਣ ਗੈਰਗੰਧ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣਾ ਦਿੱਲੀ ਜਿਹੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਨਾਵਲਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਇਹ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਗੁਨਾਹ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਇਕ ਵਾਰ ਜਾਂ 2-4 ਵਾਰ ਫੜੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਸਗੋਂ ਵੀ ਉਹ ਸੁਰਖਤਾ ਨਹੀਂ। ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਉਹ ਫਿਰ ਤੋਂ ਉਹੀ ਅਪਰਾਧ ਕਿਉਂ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ? ਨਾਵਲਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸੋਚ ਇਕ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ‘ਸਹਿਜ’ ਰਾਹੀਂ ਨਾਵਲਕਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਹਿਜ ਰੱਜੇ-ਪੁੱਜੇ ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਕੁੜੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ/ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਆਪਕ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬੋਰੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ

ਉਸ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾਦਾ ਜੀ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ। ਸਾਈਕਲੋਜੀ ਵਿੱਚ ਐੱਮ.ਏ. ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਐਂਕਸਫੋਰਡ ਵਿੱਚ ‘ਐਂਜਿਨ ਆਫ ਕਰਾਈਮ ਐਂਡ ਸੋਸ਼ਲ ਇਲਮੀਨੇਟ ਇਟ’ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਐੱਮ.ਫਿਲ. ਕੀਤਾ। ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਤਜਰਬਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾ-ਬੁਝਾ ਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਨਾ ਘੁਮਨੇ।

ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ‘ਖ਼ਤਰਨਾਕ’ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਮਾਜ-ਸਾਧਾਰਕ ਸੁਨੀਤਾ ਹੀਰਾਮਨੀ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਐੱਨ.ਜੀ.ਓ. ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਲਿਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਇਹ ਮੌਕਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਨੀਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵੱਡੇ ਪੁਲਸ ਅਫਸਰ ਹਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਭਰਵਾਲ ਨੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਸਭਰਵਾਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਤਿੰਦਰ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਜੋ ਰੱਜੇ-ਪੁੱਜੇ, ਵਕੀਲ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ। ਸੋਨਣਾ-ਸੁਨੱਖਾ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਵਕੀਲ, ਪਰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਕਾਨਨ ਕਈ ਵਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਤਿਹਾੜ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਜਤਿੰਦਰ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਬੜੀ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲੀ। ਦੋ-ਚਾਰ ਮੁਲਕਾਤਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਨਾਲ ਮਿਲਵਾਉਣ ਪਿੰਡ ਲੈ ਗਈ। ਜਤਿੰਦਰ ਨੇ ਦਾਦੇ ਤੇ ਪੋਤਰੀ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਤੇ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਬੱਝ ਗਏ। ਜਤਿੰਦਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੋਰੀ ਉਸ ਲਈ ‘ਭਿਲ’ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ‘ਰਿਸਕ’ ਲੈਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਤਮੀਜ਼ਦਾਰ ਆਦਮੀ ਮਿ. ਭੰਡਾਰੀ ਨੇ ਸਹਿਜ ਨੂੰ ਘਰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਅਕਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜਗਦੀਸ਼ ਵੱਲ ਵੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਸਹਿਜ

ਨੂੰ ਇੱਕਲਵਾਂਝੇ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਛੂਹਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਸਤਰੀ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰੇਪਨ ਦੇ ਖਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ

ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਿੰਦਰਾ

ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਨੀਤਾ ਹੀਰਾਮਨੀ ਤੇ ਸਹਿਜ ਵਰਗੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਕੋਲ ਦਿਮਾਗ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਜੋਕਾਂ ਜਿਹੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਨੀਤਾ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਅਜਿਹਾ ਰੁਤਬਾ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਜਿਹੇ ਮਹਾਂਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਪੁਲਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਮਸਲਾ, ਪਹਾਲੀ ਸਾਫ਼ਤਾ ਦਾ ਮਸਲਾ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਡਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਬਤ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਹੋਣਾ।

ਜਦਕਿ ਸਹਿਜ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਆਪਣੇ ਲਈ, ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਵਜੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੱਗਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਬੰਦਾ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਤਿੰਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਉਹ ਮਾੜੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਬਸ, ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਇਕ ‘ਭਿਲ’ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ, ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਜਤਿੰਦਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ

ਚਾਨਣਾ ਪ੍ਰਦਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਹਿਜ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਅਪਰਾਧਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵੱਲ ਖਿਚਾਵ ਬਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਪਾਦਰੀ ਤੇ ਗੁੱਬੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਬੰਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰੱਖਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਅਸਲੋਂ ਨਵਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਵੱਲੋਂ ਚਿਤਵਣਾ ਤੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੇ ਵਿਧਾਇਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਵੀ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਨਵੀਨਤਾ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੋ ਹਰੜੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਵੀ ਨਿਰਾਲਾ ਲੱਗਾ। ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਲੇਖਕ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਵੀ ਉਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣ ਦੀ ਕਵੱਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕ ਤੇ ਪਾਠਕ ਵਿਚਲਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਇਕੋ ਪੱਧਰ ਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖਾਮੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੁਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਝੜ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਦੁਹਰਾਏ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ 2011 ਦੇ ‘ਦਾਮਿਨੀ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੇਸ’ ਦਾ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੂੰਹ ਫਾੜੇ ਖੜੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਛੇਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੜ੍ਹੀਆਂ-ਲਿਖੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਵਰਤਯੋਗ ਤਾਂ ਸਮਝਿਆ। ਬਾਕੀ ਜੀਵਨ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਇਕ ਪੀੜ੍

‘ਰੌਲਿਆਂ ਵੇਲੇ’, ‘ਡਲਿਵਰੀ ਮੈਨ’ ਤੇ ‘ਗੋਇਲ’ ਨੂੰ 2025 ਦਾ ਢਾਹਾਂ ਸਾਹਿਤ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ

ਸਰੀ : ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਸਰੀ ਸਥਿਤ ਨਿਊਟਨ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਢਾਹਾਂ ਸਾਹਿਤ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਾਲ 2025 ਵਾਸਤੇ ਤਿੰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ‘ਰੌਲਿਆਂ ਵੇਲੇ’ (ਨਾਵਲਕਾਰ ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ), ਡਲਿਵਰੀ ਮੈਨ (ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ) ਤੇ ਗੋਇਲ (ਨਾਵਲਕਾਰ ਮੁੱਦੱਸਰ ਬਸ਼ੀਰ) ਗਲਪ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਅੱਜ ਐਲਾਨ ਗਏ ਤਿੰਨ ਫਾਈਨਲਿਸਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਵਲਕਾਰ ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਨਾਵਲ ‘ਰੌਲਿਆਂ ਵੇਲੇ’, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਡਲਿਵਰੀ ਮੈਨ’ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਵਲਕਾਰ ਮੁੱਦੱਸਰ ਬਸ਼ੀਰ ਦੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਨਾਵਲ ‘ਗੋਇਲ’ ਨੂੰ ਸਾਲ 2025 ਦੇ ਵਕਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲਪ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ 25000 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ, 10-10 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਇਨਾਮ ਸਮੇਤ 6000 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਪੀਅੰਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਇਨਾਮ ਸਮੇਤ ਕੁਲ 51,000 ਡਾਲਰ ਗਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਪੁਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਮਾਗਮ 13 ਨਵੰਬਰ, 2025 ਨੂੰ ਨੌਰਥਵਿੱਚ ਗੋਲਡ ਐਂਡ ਕੰਟਰੀ ਕਲੱਬ ਸਰੀ ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿੱਥੇ ਤਿੰਨ ਜੇਤੂ ਗਲਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਜਿਊਰੀਆਂ ਦੇ ਨਵਾਂ ਤੇ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਿਊਰੀ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਜਗਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਚੇਅਰ), ਡਾ. ਰਮਧੀਰ ਸਿੰਘ (ਮੈਂਬਰ), ਪ੍ਰ. ਜਮੀਲ ਅਹਿਮਦ ਪਾਲ (ਮੈਂਬਰ), ਗੁਰਮੁਖੀ ਜਿਊਰੀ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਕਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਲੂ (ਚੇਅਰ), ਡਾ. ਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਮੈਂਬਰ), ਪਰਗਟ ਸਤੰਜ (ਮੈਂਬਰ) ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਜਿਊਰੀ ਵਿੱਚ ਸਬੀਰ ਰਮਾਹ (ਚੇਅਰ), ਨਵੀਦ ਆਲਮ (ਮੈਂਬਰ), ਪ੍ਰ. ਯਸਮੀਨ ਹਮੀਦ

(ਮੈਂਬਰ) ਹਨ। ਚੋਣੇ ਹਰੇ ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਨਾਵਲ ‘ਰੌਲਿਆਂ ਵੇਲੇ’, 1947 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਦੇਸ਼-ਵੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਆਂਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੰਮੇ ਸਾਹਿਤਕ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼-ਵੰਡ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਸ਼ਤੀ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਤਰ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਆਪਣੇ ਯੁੱਤਿਊਥ ਚੈਨਲ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਵੰਡ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਤਾਲੀ ਦਾ ਦੁਆਂਤ ਖੁਦ ਹੋਵਾਇਆ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਲੇਖਕ, ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਬਦਲਾਵਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸਾਰਥਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਿਰਤਾਂਤ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨ ਜੁਗਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਦਕਾ ਆਪਣੀ ਕਲਾਤਮਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰ ਦੇਸ਼-ਵੰਡ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸੰਖੇਪੀ ਬੁਣਤੀ ਵਾਲਾ ਇਹ ਨਾਵਲ ਇਕ ਸਾਂਝਣਯੋਗ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ।

ਚੁਣੀ ਗਈ ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਡਲਿਵਰੀ ਮੈਨ’, ਕਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੇਬਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗਿੱਧਰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰਦੀ

ਹੈ। ਕਲਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗ, ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ, ਹਰਮ, ਲਿੰਗ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਪਨ, ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਲੇਖਕ ਦੁਆਰਾ ਸੂਖਮਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ. ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗ਼ੀਨ ਸਿਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਫਲੈਟ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੰਨੋਲੋਗ ਅਤੇ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਦੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਰਣਨ ਪਾਠਕ ਲਈ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਫਾਇਨਲਿਸਟ ‘ਚ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਮੁੱਦੱਸਰ ਬਸ਼ੀਰ ਦਾ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ‘ਚ ਲਿਖਿਆ ਨਾਵਲ ‘ਗੋਇਲ’ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਾਕਾਂਧੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਾਵਲ ਹੈ ਜੋ ਦੋ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਜੀਵਨ ਰਾਹੀਂ ਯਾਦਦਾਸਤ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ‘ਗੋਇਲ’ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ, ਅਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਵਲ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮੇਟਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਊਰੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਵੱਲੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ: ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਇਕਾਈ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਆਰ ਕੇ ਆਰੀਆ ਕਾਲਜ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀਆਂ’ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਸਫਲ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸੰਘ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਜੇਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਅਭਿਨੰਦਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਇਕਾਈ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਉੱਤੇ ਵੱਡਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਦਾ ਮਾਣ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਦੂਜਾ ਦਾ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਇੱਕੋ ਮੱਚ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਵਲਕਾਰ ਸੱਤ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਿਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਲਾਂ ਅਤੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਰਹੱਸ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ, ਜਤਿੰਦਰ ਹਾਂਸ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ, ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ, ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ, ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਬਾਰੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪਾਏ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਰਤਾਰੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਣ ਵਜੋਂ ਸਹਿਜਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਨਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਸਥਾਪਤ ਪ੍ਰਸਤੀਮਾਨਾਂ ਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਪਰਾਹਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਖਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਨ ਪਲਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਸੂਖਮ ਅਕਿਸ਼ਾ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸਹੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਹਰ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਕਹਾਣੀ ਵਾਲਾ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਨੋਬਚਨੀ ਜੁਗਤ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਗੁਣਕ ਜੁਗਤ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਜੁਗਤ ਬੋਲਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਮਾ

ਸਮਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਚੇਤਨ ਵਿਚ ਉਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦਾ ਪਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕਦਮ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੁਦ ਵਾਧੂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਕਰਕੇ ਕਹਾਣੀ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਛੋਟੀ, ਪਰ ਬੁਣਤੀ ਵਿਚ ਪੀਠੀ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਸਿਫਤੀ ਪਲਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸਵੈ ਪੁਰਨ-ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਬਾਢਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ‘ਮੌਤੀ’ ਲਿਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਆਖਰੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਨਨ ਪਾਲਿਸ਼’ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪਚਵੇਂਸਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵੇਦਨਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵ ਹੈ।ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਦਲਿਤ ਚੇਤਨਾ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਅਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।ਇੱਕ ਪਾਤਰ ਜਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਸੁਲੱਸਲਾ ਅਗਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਲੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।ਨਵੇਂ ਬਣ ਰਹੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਵੇਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਤੇ-ਦਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦੀਦਾਰ ਕਰਵਾਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ‘ਡਲਿਵਰੀ ਮੈਨ’ ਪ੍ਰਖ਼ਤਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ।

ਜਸਵੀਰ ਰਾਣਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਰਚਨਾ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੁਕਤੇ ; ਪਾਤਰ ਦਾ ਸੰਕਟ/ਦਰਦ ਅਤੇ ਸੰਕਟ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਚਪਨ ਦੇ ਅਚੇਤਨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੁਲਗਦੇ ਰਹੇ ਅਹਿਸਾਸ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸਰ ਮਾਂ ਅਤੇ ਬੱਗੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਸੰਕਟਾਂ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ

ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਬਣਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ‘ਚੂੜੇ ਵਾਲੀ ਬਾਂਹ’ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈ ਅਉਧ ਚੂੜੇ ਵਾਲੀ ਦੀ ਉਭੀਕ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਹਾਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਸਰਧੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਚੇਤਨ ਮਨ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਸਿਰਧਾ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈਆਂ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਉਸ ਦੀ ਹੱਡਬੀਤੀ ਹੈ।ਸੋ ਅਚੇਤ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੋਢਾ ਜੰਗਬੀਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਸਰਧੀ ਨਾਰੀ ਦੇ ਸਮਾਜ-ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਚੁਣਦੀ ਹੈ।ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਵੇਦਨਾ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਬਾਪ ਦਾ ਸਾਇਆ ਸਿੱਧੇ ਉੱਠ ਜਾਣਾ, ਸਮੂਹਿਕ ਸੰਵੇਦਨਾ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਨਵੀਂ ਅੰਤਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਜੋਜਨਾਂ ਦਾ ਬਿੱਥ ਉਹ ਦਿੱਤੇ-ਦਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਚਿਤਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਖ਼ਤਾ ਉਦਾਹਰਨ ‘ਹਾਲੀਡੇ ਵਾਈਡ’ ਹੈ।ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਾਤਰ/ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਹੀ ਪੂਰਨਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਸਤੂ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਲਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਕਲਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਸ਼ੁੱਤਾ ਪਲ ਜਗਾਉਣਾ ਹੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਜਗਨ ਨਾਥ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਿਲਪ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਡੀਕੋਡ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਗਨ ਨਾਥ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੰਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਝ ਨਾਲ ਨਿਹਾਰਿਆ ਹੋ ਉਹ ਅਚੰਭਿਤ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਹੀ। ਮੈਂ ਇਨੀ ਪ੍ਰਬੂਸ਼ਤ ਸਿਰਜਣਾ

ਬਠਿੰਡਾ : ਜਬਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਲੋਕ ਅੰਦੋਲਨ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਜਸਪਾਲ ਮਾਨਖੇੜਾ ਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਹਵੇਲੀਆਲਾ’ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਯਾਦਗਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮਹਿਲਕਾਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਰਾਮੀ ਧੜਤੀ ਉੱਤੇ ਕਿਰਨਜੀਤ ਦੀ ਅਠਾਈਵੀਂ ਬਸੀ ਮੌਕੇ ਇਹ ਨਾਵਲ ਉੱਘੀ ਚਿਤਰ ਕਵਿਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਲ, ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਮਨਦੀਪ

ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਵਕਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਭਾਰਤ, ਕੈਨੇਡਾ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਤੋਂ 55 ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਨਾਵਲ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਜਿਊਰੀ ਤੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਜਿਊਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ੈਟਲ ਜਿਊਰੀ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰਤ ਛੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਛੋਟੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਅਕਮਲ ਸ਼ਹਿਯਾਦ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਆਲੂਣਾਂ’, ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ ਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਰੌਲਿਆਂ ਵੇਲੇ’, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀਆਂ ਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਮੰਡੀ ਰਹੀਮ ਖਾਂ’, ਮੁੱਦੱਸਰ ਬਸ਼ੀਰ ਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਗੋਇਲ’ ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਦਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਡਲਿਵਰੀ ਮੈਨ’ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਗਾ ਦਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਫਨੀਅਰ’ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ਼ੈਟਲ ਜਿਊਰੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਕਿਤਾਬ ‘ਰੌਲਿਆਂ ਵੇਲੇ’, ਡਲਿਵਰੀ ਮੈਨ ਤੇ ਗੋਇਲ ਨੂੰ ਫਾਈਨਲਿਸਟ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਢਾਹਾਂ ਸਾਹਿਤ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਬਰਜ ਢਾਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਿਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਨਵੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਸਾਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ, ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਢਾਹਾਂ ਇਨਾਮ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਊਰੀ ਵਲੋਂ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ‘ਚੋਂ ਤਿੰਨ ਫਾਈਨਲਿਸਟ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਯੋਗ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸੈਨੇਟਰ ਬਲਤੋਜ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ ਸਨ।

ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਲੇਖਕ? ਇਹ ਪੁੱਛਾਣ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਦਾ ਚਹਿਆ ਕਿ ਲੇਖਕ ਦੀ ਉਹੀ ਰਚਨਾ ਉੱਚਪਾਏ ਦੀ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਸਿਰਜਣਾ ਉਪਰੰਤ ਖੁਦ ਉਸ ਨੂੰ ਅਚੰਭਿਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ।

ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਕਤਾ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਕੱਲਗਮਾਜਰੀ ਨੇ ਅਜੋਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤੇ ਉਠਾਉਣਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਕਾਫੀ ਵਿਕਾਸ ਮੰਨੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਗਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਵਰਗਾਂ ‘ਚ ਵੰਡ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਕਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਉਹੀ ਦਾਹਨਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਇੱਕੋ ਹੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਕੜੀ ਵਿੱਚ ਪਰੇਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਦਲਿਤ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਢਾਹਾਂ ਦੀ ਉਹੀ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਇਸ ਸਫਲ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਿਲਪਗਤ ਪੈਰਨਰ ਉੱਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤੇ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਨਿੰਗਰ ਯੋਗਦਾਨ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ।ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਪੱਧਰ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਅਕਾਡਮੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੰਜੀਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਕਾਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਰੰਗੀਸ਼ੀ ਸ਼ਲੀਲ ਕੁਮਾਰ ਪੂਰੀ ਸਰੰਤਰ ਆਰ ਕੇ ਆਰੀਆ ਕਾਲਜ, ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੰਤੁਲਿਤ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ।

ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ (ਭਾਰਤ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਵਾਰਿਸ ਖਾਨ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ, ਇਹ ਦਰਦ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਨਾਥਾ, ਨਹੀਂ ਜੀਹਧਾ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਹੁੰਦੇ ਨਾਲ ਸਿਰਜਕ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ‘ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਮਹੂਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਹੀਨ ਚਿੰਤਨ ਕਲਾ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਰ ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇਣ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਿੰਤਕਾਂ; ਮੀਆਂ ਮੁਹੰਮਦ ਬਖ਼ਸ਼, ਮੁਕਤੀਬੋਧ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੋ ਹਵਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਬਾਦਲੀਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੱਜ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸੰਘ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਮੱਚ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਡਾਕਟਰ ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਹੀਰਲ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

—ਡਾ. ਗੁਰਜੇਤ ਸਿੰਘ

‘ਹਵੇਲੀਆਲਾ’ ਲੋਕ ਅਰਪਣ

ਕੌਰ, ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਲੌਰ, ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਸਾਦਗਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਨਰਇਣ ਦੱਤ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਆਗੂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਾਵਲ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਵਨ ਦੇ ਲੇਖਕ ਜਸਪਾਲ ਮਾਨਖੇੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪਾ ਗਲਵੇਕੜੀ ਕਲਮ ਕਲਾ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਦੀ, ਇਸ ਦੇ ਸੀਨੇ ਧਮਕ ਹੈ ਲੋਕ

ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਦੀ।” ਨਾਵਲ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿੱਚ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਹਾਕੇ ਤੱਕ ਲੱਗਭਗ ਬਾਈ ਸਾਲ ਲੜੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਲਪੀ ਗੱਭਾ ਹੈ। ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਲੌਰ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਆਗੂ ਕੰਵਲਜੀਤ ਖੇਨਾ, ਰਜਿੰਦਰ ਭਦੋੜ, ਨਾਟਕਕਾਰ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀਦਾ ਨੇ ਵੀ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

- ਬਖਤੌਰ ਵਿੱਲੋਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ‘ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ੋਰਬਾਰ ਨਿਖੇਧੀ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜੰਮ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਾਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਧੌਕੇ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ 25 ਕਿਤਾਬਾਂ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੁਨੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਤੇ ਵੰਡਵਾਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ‘ਗੁੰਗਾਰਹਨ’ ਸਾਹਿਤ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਬੇਦਨਾ ਸ਼ਬਤ ਹੈ ਜੋ ਮਜ਼ਹੂਮ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਵੈਨਿਰਣੇ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਧੌਕੇ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਰਣ ਦਾ ਘਿਣਾਉਣਾ ਯਤਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਭੂਣੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਬਣਾ ਕੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।ਸੈਮੀਨਾਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਪਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਵੈਨਿਰਣੇ ਦੀ ਰੀਝ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਧੌਕੇ ਤੇ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਹੱਥ ਵਕਤੀ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਤਾਂ ਦਬਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਖ਼ੁਦ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਚਾਈ ਉੱਪਰ ਮਹੱਤਵ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਇਸ ਵਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਫਰਮਾਨ ਦਾ ਡੋਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ।ਜਨਸ਼ਿਰਸ ਸਕੱਤਰ ਡਾ.

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਪੱਧਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬੁੱਕਰ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਿਕਾ ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ, ਤਾਰਿਕ ਅਲੀ, ਏ.ਏ. ਨੂਰਨੀ, ਅਨੁਰਾਧਾ ਭਸੀਨ, ਸੁਮਾਂਤਰਾ ਬੋਸ, ਕ੍ਰਿਸਟੋਫਰ ਸਨੇਡਨ, ਰਾਧਿਕਾ ਗੁਪਤਾ, ਸੀਮਾ ਕਾਸ਼ੀ, ਡਾ. ਅਬੁਲ ਜੱਬਰ ਗੋਕਮਾਨੀ ਵਰਗੇ ਉੱਘੇ ਲੇਖਕਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਾਥਾਅਕਸ਼ਰਫ਼ੋਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਰੂਟਲੈਂਸ, ਵਾਈਕਿੰਗ ਪੈਂਗੂਇਨ, ਰਾਧਿਕਾ ਨੇਲਸਨ, ਕੋਬਰਿਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਪੈਨ ਸੇਕਮਿਲਨ ਇੰਡੀਆ ਵਰਗੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮਿਆਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮੂਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਇਹ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ।ਨਿੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ, ਪ੍ਰ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਪ੍ਰ. ਰਵਿੰਦਰ ਭੱਠਲ, ਡਾ. ਨਾਵਵਿੰਦਰ ਜੱਲੂ, ਡਾ. ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ, ਸੁਹਿਰਦ ਕੋਲੇ, ਡਾ. ਜੀਗੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਿਰਾਲਾ, ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ, ਡਾ. ਗੁਰਦਿਥਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕਾਕੜਾ, ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ ਕੱਚਰ, ਡਾ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਤੁਲੋਚਨਾ ਲੌਰੀ, ਜਮਪਾਲ ਮਾਨਖੇੜਾ, ਜਨਮੋਜਾ ਸਿੰਘ ਜੱਲੂ, ਜਸਵੀਰ ਝੰਜ, ਡਾ. ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰਾਧਾ, ਸਹਿਜਿਤਾਪੁਰ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਸ਼ਬਦੀਲਾ, ਸੰਜੀਵਨ ਸਿੰਘ, ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਕੌਰ, ਵਾਹਿਦ (ਸ਼ਿਤਨਾਮ ਸਿੰਘ), ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖੀ, ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕੰਵਲਜੀਤ ਭੱਠਲ, ਪ੍ਰ. ਸਰਧੀ, ਪ੍ਰਮ ਸਾਹਿਲ, ਪ੍ਰ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਹਿਲ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਰਵਾਲ ਅਤੇ ਵਰਗਿਸ਼ ਸਲਾਮਤ ਸਮੇਤ ਸਮੂਹ ਮ

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ, ਜਲੰਧਰ

(1) ਦਿਸੇ 'ਨੁੱਰਾ ਤਾਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਬਾਲ ਲੈਣਾ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣਾ

ਬਿਗਾਨੇ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਪੀ ਲਓ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਜ਼ਰਾ ਹੋਘਾਲ ਲੈਣਾ

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਤਾਂ ਰਹਿਣੇ ਹੀ ਰਹਿਣੇ ਨਾਲ ਧੁਰ ਤੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਹਾਦਸੇ ਵੀ ਰੱਖ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈਣਾ

ਸਿਆਸਤ ਕੋਲ਼ ਵਾਧੂ ਰੰਗ ਨੇ, ਇਹ ਜਾਣਣੀ ਹੈ ਹਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਵਾਸਤੇ ਕਰ ਲਾਲ ਲੈਣਾ

ਅਸੀਂ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਰਦੇ ਕਤਲ ਹਦੇ ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਹਾੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਥੋਂ ਖੋਹ ਅਸਾਡਾ ਸਿਆਲ ਲੈਣਾ

(2) ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੋਹੇ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਹੈ ਅੱਕਾਂ ਨਾਲ ਗੁਲਾਬਾਂ ਵਾਲੀ ਕਿਆਰੀ ਹੈ

ਇਕ ਮਸਲਾ ਹੈ ਇਹ ਮੈਂ ਅਕਲੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹਾਂ ਦੂਜਾ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ

ਹਰ ਇਕ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਜਕੜ ਰਹੀ ਨਵੀਂ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂਅ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਹੈ

ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਮੈਂ ਜ਼ਹਿਨ 'ਚ ਕਿੱਦਾਂ ਸਾਂਭ ਲਵਾਂ ਆਖ਼ਰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵੀ ਇਕ ਅਲਮਾਰੀ ਹੈ

ਪਿੱਛਾ ਦੁਰ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਝੋਰਾ ਕੀ ਏਥੇ ਸਭ ਦੀ ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਤਿਆਰੀ ਹੈ

ਹਰ ਇਕ ਬੰਦਾ ਅਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਅਪਣੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਹੈ

(3) ਕਰੁੱਤੀਆਂ ਬਾਗਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਜੇ ਪਸਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਛੱਤ ਹੇਠ ਫਿਰ ਠਹਿਰਦਾ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨਾ ਸੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਗ਼ਜ਼ਲਗੋਂ ਨਿਵੇਕਲੇ ਬਿੰਬ, ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਤੇ ਕਾਵਿ ਮੁਗ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਜਾਨਦਾਰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਚ ਰਣਜੀਤ ਸਰਾਂਵਾਲੀ ਦਾ ਨਾਂਅ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ । ‘ਪਾਣੀ ’ਤੇ ਮੀਨਾਕਾਰੀ’ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਅੱਖ’ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਗੂੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ।

ਰਣਜੀਤ ਸਰਾਂਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ

ਅਸੀਂ ਵਿਹੜੇ ‘ਚ ਫੁੱਲਾਂ ਜੋਗੀ ਕੱਚੀ ਥਾਂ ਵੀ ਰੱਖੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਪੱਥਰ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਘਰ ਨੂੰ ਵੀ ਗ਼ੁਲਦਸਤ ਕਰਨਾ ਸੀ

ਅਮੀਰੋਂ ਅੱਖਰੋਂ-ਸ਼ਬਦੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਮਿਲ ਗਏ ਤੁਹਾਡੀ ਘਾਟ ਨੇ ਹੀ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਤੰਗਦਸਤ ਕਰਨਾ ਸੀ

ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ਨੇ ਓਸ ਨੂੰ ਹੁੰਝ ਬਖਸ਼ਣੇ ਸੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੋਖੁਦੀ ਨੇ ਓਸ ਨੂੰ ਖੁਦਪੁਸਤ ਕਰਨਾ ਸੀ

ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਬਚ ਗਿਆਂ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੇ ਦਰ ’ਤੇ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਸਤ ਕਰਨਾ ਸੀ

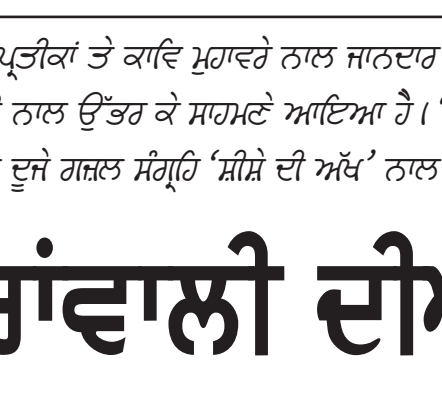
(4) ਮੈਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹਉਂ ਦੇ ਭੇਨੇ ਰਹਿਣ ਨ ਮੇਰੇ ਲਾਗੇ ਥੇਨੇ

ਅੱਜ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਤਰਨਾ ਸਿੱਖੇ ਰਹਿਣੇ ਭਾਵੇਂ ਉਰਲੇ ਥੇਨੇ

ਆਪਾਂ ਤੋਂ ਈ ਵਿਕ ਨਾ ਹੋਇਆ ਭਾਅ ਮਿਲਦੇ ਸੀ ਵੇਨ ਸੁਵੇਨੇ

ਬੰਦਿਆਈ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਸੱਖਣੇ ਬੰਦੇ ਉੱਝ ਮੇਨੇ ਪੁੱਠੇਨੇ

ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ/ਇਤਿਆਦ

ਮੈਂ ਆਂ ਸਿੱਧਾ ਸਾਦਾ ਬੰਦਾ ਰਾਹ ਵਲਦਾਰ ਨੇ ਤੇਰੇ ਵੇਨੇ

ਕੋਈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਜੋੜੇ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਸੌਂ-ਚਿੱਤੀ ਭੇਨੇ

(5) ਨੈਣਾਂ ਨੇ ਤੱਕਿਆ ਬੇਸ਼ੱਕ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹੈ ਚਿਹਰਾ ਤਾ’ ਤੇਰਾ ਜ਼ਹਿਨ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਆਬਾਦ ਹੈ

ਦਿਲ ਦੇ ਧੜਕਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਕਮਾਲ ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦਾ ਸੋਹਣਾ ਸੁਆਦ ਹੈ

ਏਨੀ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ ਹਜ਼ੂਰ ਜਿੰਨੀ ਬਜ਼ਾਹੂ ਫੂਫ਼ ਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮਿਆਦ ਹੈ

ਉਮਰੋਂ ਵਡੇਰਾ ਹੈ ਗਿਆ ਵਿਛੜਨ ਦਾ ਤੇਰਾ ਦੁੱਖ ਪਲ ਭਰ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਮੇਲ ਸੀ ਹਾਲੇ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ

ਪੱਥਰ ਕਹਿਣ ਕਿ ਨੀਰ ਹੈ ਸਾਡੇ ‘ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਨੂੰਰਾ ਕਹੋ ਇਹ ਚਾਨਣੀ ਮੰਗੀ ਦੀਜਾਦ ਹੈ

ਹਾਸੇ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਲਿਖਣਾ ਹੋਵੇ ਲਿਖ ਦਿਆਂ ਦਾਰੂ-ਦਵਾ ਰੰਗੀ ਲਈ, ਸ਼ਾਇਰੀ ਲਈ ਦਾਦ ਹੈ

(6) ਮਸਲੇ ਨਿਹਾਰਦਾ ਹਾਂ ਮਸਲੇ ਵੀਚਾਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਿਧਰੇ ਜਾ ਕੇ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਉਸਾਰਦਾ ਹਾਂ

ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚੋਂ ਬੰਦੇ ਜਿਹਾ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਵੇਖਣ ਲਈ ਮੈਂ ਅੱਖ ਦੇ ਜਾਲੇ ਉਤਾਰਦਾ ਹਾਂ

ਸਫ਼ਾ 1 ਦੀ ਬਾਰੀ

ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੋਢੀ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ । ਉਹ ਐਂਬਸਟ੍ਰੈਕਟ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਠੋਂਸ ਹੈ। ਵਹਿਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਵਰਗਾ ਸਰੋਦੀ । ਅਨੁਭੂਤੀ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਵੱਲੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਤਰਕ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਕੁਦਾਲ ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਕਰੜੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁੱਟਦਾ ਹੋਇਆ ਬੱਕ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਨਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ। ਬੱਕਣ ’ਤੇ ਚਾਹ ਦਾ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਪੀ ਕੇ ਜਾਂ ਬੀੜੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕਸ਼ ਜਾਣ ਵਾਲਾ । ਇਕੱਲ ਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਪਿੱਚ ਕੇ ਮੁੜ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਗਰੀਬਾਂ, ਭੁੱਖਿਆਂ, ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹਨੁਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਘੁਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਦੀ ਇਕ ਬੋਹੜ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਮਨ-ਪਸੰਦ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ । ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਬੋਹੜ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਚੌਟਾਨ ਹੈ—ਇਕ ਉੱਚੀ ਸਿੱਧੀ ਚੌਟਾਨ। ਇਕ ਸਿਲ ਉਤੇ ਦੂਜੀ ਸਿਲ । ਝਰਨੇ ਕਿਤੇ ਵਿਰਲੇ ਹੀ। ਸਿਰਫ਼ ਡੂੰਘੇ ਧੁਹ। ਸੁੱਕੇ ਧੁਹ। ਝਾੜੀਆਂ। ਉੱਚੀਆਂ—ਨੀਵੀਆਂ ਅਨੰਤ ਪਗਡੰਡੀਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਲਵਾ ਦੇ ਪਠਾਰ ਤੇ ਮੱਧ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਚੀ-ਨੀਵੀਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਜਬਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹੱਸ-ਮਈ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲਗੂ-ਲਗਾਨ ਮਨੁੱਖ ।

ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੋਇਆ ਕੈਨਵਸ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੱਧਰਾ ਨਹੀਂ, ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਰਗਾ ਜਾਲ ਫੈਲਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਸਰਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਿਮਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੇ ਫਰ ਵੀ ਜਾਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ, ਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਝੋਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੇ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹ ਹੈ, ਰਾਹ ਹੈ.....

ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲੈਅ ਤੇ ਸੁਰ-ਤਾਲ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਨਾ ਲੱਭੇ । ਉਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਿਚ ਜੋ ਚਿੱਤਰ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਬੋਹੱਦ ਸੁਚੇਤ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵੇਖੇ ਹੋਏ ਚਿੱਤਰ ਹਨ । ਉਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੀ ਗਲਵੱਕੜੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਰਲਾਪ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰੇਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਭਿੰਜੀਆਂ ਰਾਤਾਂ, ਅਕਤੋਵੇਂ-ਭੰਦੇਦੀਆਂ ਸਰਘੀਆਂ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਵਿਚ ਦੇਸ-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਿੱਥਾਂ ਦੀ ਉਲਝਣ ਨਹੀਂ, ਅਪਸਾਰ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਦਾ ਰੋਮਾਨ ਦਰਦਨਾਕ ਹੈ, ਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਹੈ । ਬਿਲਕੁਲ ਅੱਜ ਦਾ, ਤੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਿਤਰ ਸੇਕੜਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ—ਕਦੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਰੱਲਾ ਪਾਉਂਦੀ, ਕਦੇ ਕੰਠ ਵਿਚ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਕੱਢੀ ਰਾਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ । ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪਛਾਨਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸਫ਼ਾ 3 ਦੀ ਬਾਰੀ

ਦਿਨੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ।” (ਪੰਨਾ ੭7) ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਗੱਲੀ ਕਾਂਡ ਉਪਰੰਤ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਏ ਆਈ ਐੱਸ ਐੱਫ ਅਤੇ ਐੱਸ ਐੱਫ ਆਈ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਸਟੈਂਡ ਨਾ ਲੈਣ ’ਤੇ ਪੀ ਐੱਸ ਯੂ. ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਦਰਜ ਹੋਏ ਹਨ। ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਸੱਤਾ ਵੱਲੋਂ ਡੈਮਿਸ਼ ਕੰਟਰੋਲ ਤਹਿਤ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਇਕਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂਅ ’ਤੇ ਹਮਲਾ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ, ਸ਼ਹੀਦੇ-ਆਜ਼ਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਮਾਤਾ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਰਤਾਰੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਗੁਰਮੁਲੀ ਸੇਂਚ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਦੇ ਕੇ ਦਿਸਦੇ ਵਸਤੂ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਪਿਛਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੱਕ ਰਸਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਨਾਇਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਜਿਹੀ ‘ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ’ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ’ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਹਿਣ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੱਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਪੀ ਐੱਸ ਯੂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤਹਿਤ ਪਿੱਛਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦਾ ਗਠਨ, ਲੋਕ ਜਾਗਿਤੀ, ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ, ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਬਰ ਭਾਵਨਾ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਜੱਗਤਾ, ਧਾਰਮਿਕ ਰੂੜੀਗਤ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਦੇਹਰ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੱਤਾ ਸਮੇਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਿਰਤਾਂਤਕੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਗੁਰਮੇਲ ਬਣਦਾ ਹੈ । 1964 ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਦੰਫਾੜ, 1975 ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਬਿੜਕਣ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਅਵਸਰਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨ ਤੇ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਿਰਤਾਂਤਕੀ ਚੁੱਟ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਗਹਿਰੇ ਸਿਆਸੀ ਸੰਵਾਦ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਗੁਰਮੇਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਹਿ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅਮ ਕੇਂਡਰ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਚੌਰਾਹੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲਕਾਰ ਬੁਰਜੂਆ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਤਮਾਮ ਅਲਮਾਮਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਦੇਖਿੱਤੀ ਭਰੀ ਮਨੋਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਵਲੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਚਿੰਤਨ ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਵਿਮਰਸ਼ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੇ ਉੱਪ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ ਕਾਲਜ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਆਹ ਦੁਆਲੇ ਫੈਲੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਬਣਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਿੱਜ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦਵੰਦੇ ਵਿੱਚ ਉਲਝਦਾ ਅੰਤ ਜੇਤੂ ਹੋ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦਾ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਏ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਕਲਕੱਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਿੰਗ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਯੂਨੀਅਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਤਜਰਬਾ ਉਸ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ

ਐਤਵਾਰ, 17 ਅਗਸਤ 2025 (ਆਖਰੀ ਤੌਂ ਪਹਿਲਾ ਸਫ਼ਾ)

ਦੇ ਪੰਛੀਆਂ 'ਚ ਯੁੱਧ ਹੈ ਇਸ ਯੁੱਧ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਲਈ ਮੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਮੈਂ ਇਕ ਪੱਥਰ ਉਲਾਰਦਾ ਹਾਂ

ਭੁੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਆਂ ਤੈਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜ਼ਰਾ ਬਿਜ਼ੀ ਹਾਂ ਪਿਆਰੇ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਮੈਂ ਅੱਗਾ ਸੁਆਰਦਾ ਹਾਂ

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਦਾਗ਼ ਬਾਰੇ ਅੰਦਰਲਾ ਸੁਹਣਾਪਣ ਮੈਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋਂ ਵਾਰਦਾ ਹਾਂ

ਬੰਦੇ ਨੇ 'ਕੱਲੇਪਣ ਦਾ ਹੱਲ ਵੀ ਤਾਂ ਕੱਢਣਾ ਹੁੰਦੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਤ 'ਤੇ ਉਤਾਰਦਾ ਹਾਂ

ਇਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਪੱਕਾ ਵੀ ਪਹਿਨ ਰੱਖਿਐ ਬਾਕੀ ਲਿਬਾਸ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਿੱਤ ਹੀ ਉਤਾਰਦਾ ਹਾਂ
ਸੰਖਾ. ੭8143-78105

ਰਾਜਾਨਨ ਮਾਧਵ ਮੁਕਤੀਬੋਧ...

ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਯੁੱਗ ਦੇ ਉਸ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਜ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮਲਬੇ ਹੇਠ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ। ਹੇਠਲੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ : ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ । ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ । ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ।

ਜੀਣ ਦੀ-ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡੇ ਜਾਣ ’ਤੇ ਵੀ.....! ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ਼ਦਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸੰਭਲ-ਸੰਭਲ ਕੇ, ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਸਗੋਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਦੁਹਰਾਅ ਦੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕਈ ਅੱਧ ਜਾਸੂਸੀ ਨਾਵਲ ਵਾਂਗ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਸਪਾਟੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਲਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅੱਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਦੇਸਤੋਂਵਸਕੀ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਦੇਸਤੋਂਵਸਕੀ ਇਕ ‘ਹੌਰਰ’ ਹੈ, ਇਕ ਅਜੀਬ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤਖ਼ਤਪ।

ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਵਿਚ ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਨੇ ਛਾਇਆਵਾਦ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਲੰਘ ਕੇ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਮਾਰਕਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਲੈ ਕੇ, ਪ੍ਰਯੋਗਵਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾੰਸ਼ ਰਹਿਅਰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਕਵੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਦਾਂ ਤੋਂ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਕਵੀ ਨਿਰਾਲਾ ਵਾਂਗ ਮਨੁੱਖਤਾਵਾਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਮੁਕਤੀਬੋਧ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਲੀਮੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਅਜਿਮੀਅਤ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ‘ਹਨੇਰੇ’ ਨਾਂਅ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਲੋਕ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇਕ ਦਹਿਕਦੀ ਹੋਈ ਅਜਪਾਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ ਤੇ ਲੁਕਾਈ ਦਾ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮੇਲ ਹੈ । ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ, ਹਵਾ, ਅਸਮਾਨ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੌਂਦੀ ਮੁਕਤੀ, ਲਾਲਸਾ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਨਸ-ਨਸ ਵਿਚ ਫੜਕਵੀਆਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ।

ਡਾ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਮਾਰਵੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ‘ਗੁਏਰਨਕਾਂ ਇਨੋ ਵਰਸ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੰਸ ਪਿਕਾਸੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਿੱਧ ਚਿਤਰ ‘ਗੁਏਰਨਕਾਂ’ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਰੁਮਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਬੋਹੱਦ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਆਧੁਨਿਕ । ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਸੌਟੀ ’ਤੇ ਪਰਖਿਆਂ ਇਹ ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗੀਣ ਬੋਧ ਤੋਂ ਸਵੈਮਾਤਰ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ...

ਨਵੀਆਂ ਸਥਾਂ ਫੌਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ‘ਨਕਸਲਬਾੜੀ’ ਦੇ ਧਰਤੀ ’ਤੇ ‘ਜੂਝਣ’ ਦੀ ਥਾਂ ਰਿਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ‘ਧਰਤੀ’ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅੰਤਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾਵਲੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਸ਼ਮੀ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਬੈਂਕਿੰਗ ਸੈਕਟਰ ’ਚ ਵਿਰੋਧ ਪੀਰੀਅਡ ਦੀਆਂ ਤੰਗੀਆਂ, ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਰੋਂ, ਬਦਲੀਆਂ ਦੇ ਭੇਅ ਸਮੇਤ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਬਲਬੂਤੇ ਗੁਰਮੇਲ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬੈਂਕਿੰਗ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਿਤੂ ਫੈਸਲੇ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਬਦਲੀ, ਬਦਲੀ, ਮੁਅੱਤਲੀ, ਮੁੜ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਲੇਖਕ ਨੇ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਖੱਪਿਆਂ ਦੀ ਰੌਚਿਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿਖਮ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੀਣ-ਬੀਣ ਦਾ ਮਾਦਾ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। 1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੂਸ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਬਲਾਕ ਦੇ ਪਤਨ ਉਪਰੰਤ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਪੀ ਐੱਸ ਯੂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤਹਿਤ ਪਿੱਛਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦਾ ਗਠਨ, ਲੋਕ ਜਾਗਿਤੀ, ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ, ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਬਰ ਭਾਵਨਾ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਜੱਗਤਾ, ਧਾਰਮਿਕ ਰੂੜੀਗਤ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਦੇਹਰ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੱਤਾ ਸਮੇਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਿਰਤਾਂਤਕੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਗੁਰਮੇਲ ਬਣਦਾ ਹੈ । 1964 ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਦੰਫਾੜ, 1975 ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਬਿੜਕਣ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਅਵਸਰਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨ ਤੇ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਿਰਤਾਂਤਕੀ ਚੁੱਟ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਗਹਿਰੇ ਸਿਆਸੀ ਸੰਵਾਦ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਗੁਰਮੇਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਹਿ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅਮ ਕੇਂਡਰ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਚੌਰਾਹੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲਕਾਰ ਬੁਰਜੂਆ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਤਮਾਮ ਅਲਮਾਮਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਦੇਖਿੱਤੀ ਭਰੀ ਮਨੋਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਵਲੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਚਿੰਤਨ ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਵਿਮਰਸ਼ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੇ ਉੱਪ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ ਕਾਲਜ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਆਹ ਦੁਆਲੇ ਫੈਲੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਬਣਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਿੱਜ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦਵੰਦੇ ਵਿੱਚ ਉਲਝਦਾ ਅੰਤ ਜੇਤੂ ਹੋ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦੀ ਅਗਲਾ ਭਾਸ਼ਣੀ ਬੋਧ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ ਹੈ ਹੈ। ਹਰ ਕਾਂਡ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚਲੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਸੂਤਰਧਾਰਾਈ ਬੋਲ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਸ਼ਮੀ ਸੰਵਾਦ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੋਤਕੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਉਦਾਰਗਤ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਰਥਿਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀਆਂ ‘ਵਿੱਤੀ ਬਰਕਤਾਂ’ ਦਾ ਡੋਰਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਆਸ਼ਾ ਨੂੰ ਡੋਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ‘ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸੇਵਾ’ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲੇਖਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨਅੰਤਰ ਨਵੇਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਵੇਂਟ ਭਰੀ ਅਜਿਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ’ਤੇ ਅਚੰਭਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੀ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਜੀਵੰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਸਾਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਪਾਸਾਰੀ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਬਲਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹਿਮਤ, ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨੀਮੂਲਕ ਨਾਵਲ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਮਜ਼ਲੂਮ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਵੈਨਿਰਣੇ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਚਣਹਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਬਹਾਨਾ ਇਹ ਘੜਿਆ ਕਿ ਜਾਂਚਾਂ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਖੁਫ਼ੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਹਾਲਸ ਸਬੂਤ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਝੂਠੇ ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਗਣਿਣਆ-ਮਿੱਥਿਆ ਪ੍ਰਸਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਮਰਾਹ ਕਰਨ, ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਨੂੰ ਵੱਫ਼ਿਆਉਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਾਉਣ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਅਗਸਤ 201੭ ‘ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ (ਧਾਰਾ 370) ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਹੈ। 2016 ‘ਚ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗੀਡਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 201੭ ‘ਚ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਫ਼ੌਨ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬੰਦ ਰੱਖ ਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਹੱਕ ਵੀ ਖੋਹ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਅਖ਼ਬਾਰ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਖੱਜਲਘਆਰੀ, ਧਮਕੀਆਂ, ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ, ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਹੁਰ ਕੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਇਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ’ਚ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਹੈ, ਜੋ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ, ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਸਤੀ ਮਿਟਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ‘ਅਖੰਡ ਭਾਰਤ’ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਬਰਸੀ ਮੌਕੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਧੱਕੇ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਹਣ ਦਾ ਘਿਣਾਉਣਾ ਯਤਨ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਭਗਵਾਂ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਝੂਠੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਸਾਦੀਵੀ ਸੱਚ ਬਣਾ ਕੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸਰਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ

ਜਾਰਜ ਔਰਵੈਲ ਆਪਣੇ ਡਿਸਟੋਪੀਅਨ ਨਾਵਲ ‘1984’ ਵਿੱਚ ਸਟੇਟ ਵੱਲੋਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਹਰ ਪਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਬਾਰੇ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਟੀ ਵੀ ਦੀ ਜਿਸ ਸਕਰੀਨ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਕਰੀਨ ਵੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਲ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਹਰਕਤ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੱਕੀ ਜਾਪਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਰਕਤ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਉਸੇ ਪਲ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦਬੋਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸੋਣ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਥਾਂ ਜਾਂ ਕੋਣ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਕਰੀਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਦੁਬਕਾ ਸਕੇ। ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਲਾਮਤੀ ਲਈ ਬੰਦੇ ਦੀ ਨਿੱਜਤਾ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਅਜੋਕੇ ਸਮਿਆਂ ਅੰਦਰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦੇ ਅੰਦਰ ਝਾਕਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਉਝ ਸੱਤਾ ਸਰਮਾਏ ਦੀ ਯਥਾ-ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਹੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੱਤਾ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਮਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਅਗਲਰੇ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਇਸ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਰਥਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਸਦੀ ਅੰਦਰ ਅਚਾਨਕ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਡੇਟਾ ਜਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਜਾਂ ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਘੜਨ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਜਾਣ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਕੰਪਿਊਟਰ/ ਐਲਗੋਰਿਦਮ/ ਮਸਨੂਈ ਬੁੱਧੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀਆਂ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਨ

ਦਾ ਬਸਤੀਕਰਨ ਕਰ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬੰਦਿਆਈ ਖੋਹ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੀ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾ ਤਬਾਹਕੁੰਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹਕੂਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਖੋਹ ਲੈਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਵੀ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਸੁਪਨਾ-ਵਿਹੂਣੇ ਬਣ ਰਹੇ ਸਮਿਆਂ ਦਾ ਇਹੀ ਸੱਚ ਹੈ।

ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਆਰਥਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਮੰਤਵ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਭਵਿੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਵੱਡੀਆਂ ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਇਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੁਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਗੂਗਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦੀਜਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਭੰਡਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਵੀ ਹੈ। ਗੂਗਲ ਸਰਚ ਇੰਜਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਰੋਮ, ਜੀ ਮੇਲ, ਮੇਮਸ, ਯੂਟਿਊਬ, ਡਰਾਈਵ, ਮੀਟ, ਫੋਟੋਜ਼, ਅਰਬ, ਪੇਅ ਆਦਿ ਸਭ ਐਪ, ਜੋ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਦਰਅਸਲ ਗੂਗਲ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟ ਹਨ। ਗੂਗਲ ਕੰਪਨੀ ਸਾਡੀ ਵੀ ਮੇਲ ਫਰੇਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛਿਆਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਿੱਥੇ ਜੁਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਰੁਕ ਕੇ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਭ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸੁੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਐਪ ਜਾਗ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਕੜੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਓ-ਕੱਦ ਸਰਵਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵੇਚੇ ਤੋਂ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਿੰਨੀ ਵਧੇਰੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਗੂਗਲ ਦੇ ਐਂਡਰਾਇਡ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੂਗਲ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਕਰਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਫ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਕਾਢ ਨੂੰ ਗੂਗਲ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ‘ਐਪਲ’ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖ ਰੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੂਗਲ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਫ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸਰੋਤ’ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਵ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮੋਬਾਇਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਵਾਲ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਤਕਨੀਕੀ ਕਾਢ ਨੂੰ ਗੂਗਲ ਨੇ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਵਰਤਿਆ?

2009 ਵਿੱਚ ਗੂਗਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿੱਤੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੱਸਿਆ, ‘ਅਸੀਂ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਸਰੋਤ ਰੱਖ ਕੇ ਫ਼ੋਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਘੱਟ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ ਕਿ ਘੱਟ ਕੀਮਤਾਂ ਕਾਰਨ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਰਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ?’ ਦਰਅਸਲ ਗੂਗਲ ਐਂਡਰਾਇਡ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੂਗਲ ਸਰਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਂਡਰਾਇਡ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਹਰੇਕ ਮੋਬਾਇਲ ਕੰਪਨੀ ਆਪਣੇ ਫ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਗੂਗਲ ਦੇ ਐਮਸ ਫ਼ੋਨ ਬਣਾਉਣ ਸੇੀ ਹੀ ਇਸਟਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਫ਼ੋਨ ਖ਼ਰੀਦਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਗਾਹਕ ਸਿੱਧਾ ਗੂਗਲ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਆਈ ਫ਼ੋਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਐਂਡਰਾਇਡ ਫ਼ੋਨ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਗੂਗਲ ਅਕਾਊਂਟ ਹੀ ਉਸ ਫ਼ੋਨ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਖ਼ਰੀਦਾਰਦ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਗੂਗਲ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਣੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਂਡਰਾਇਡ ਤੋਂ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਗੂਗਲ ਦੀ ਵਪਾਰਕ ਦੂਰ-ਵਿਸ਼ੇਟੀ ਨੂੰ ਵਿਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਾਰੇ ਗੂਗਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਪਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ।

ਇਸੇ ਲਈ ਗੂਗਲ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਜਾਇਜ਼-ਨਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਕੀਜ਼ ਛੱਡ ਦੇਣਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਉਸ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਨੂੰ ਖੋਹਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕੁਕੀਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਲੈਪਟਾਪ ਜਾਂ ਫ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਅੰਕੜੇ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹਦੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸੋਧ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੂਗਲ ਕਿਸ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਅਧਿਐਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਦਾ ਵੈੱਬ ਪ੍ਰਾਈਵੇਸੀ ਸੋਸਸ’ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੁਕੀਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ 2011, 2012 ਅਤੇ 2015 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਰਲੀਆਂ 100, 1000 ਅਤੇ 25000 ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਉਹ ਵਰ੍ਹੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹਨਾਂ ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ।

2012 ਅਤੇ 2015 ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਕੀਜ਼ ਵਾਲੀਆਂ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁੱਗਣੀ ਤੋਂ ਵਧ ਗਈ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ 150 ਜਾਂ ਵੱਧ ਕੁਕੀਜ਼ ਵਾਲੀਆਂ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਸੀ। 2015 ਵਿੱਚ ਗਣਨਾ ਟੀਮ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਭੋਗੀਆਂ 100 ਸਤਾਂ ਮਕਬੂਲ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਖੋਹਲੇਗਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿੱਚ 6000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਕੀਜ਼ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 83 ਵੀਸਦੀ ਉਹਨਾਂ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਤੀਜੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਗਣਨਾ ਨੇ ਸਿਖਰਲੀਆਂ 100 ਵਿੱਚੋਂ 92

ਸਾਵਧਾਨ! ਤੁਸੀਂ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹੋ

ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਿਖਰਲੀਆਂ 1000 ਵਿੱਚੋਂ 923 ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੂਗਲ ਦੇ ‘ਟਰੈਕਿੰਗ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ’ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ। ਉਹ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਮਕਬੂਲ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਤੋਂ ਵਰਤੋਂਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਕ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗੂਗਲ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ।

(ਯਾਦ ਰਹੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਸਾਫ਼ਟਵੇਅਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਫ਼ੋਨਾਂ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਟੀਰੀਅਲ ਅਪਲੋਡ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼ਪਰੇ ਹ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।)

2015 ਵਿੱਚ ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਟਿਮੋਥੀ ਲਿਬਰਟ ਨੇ ਸਿਖਰਲੀਆਂ 10 ਲੱਖ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਲੱਭਿਆ ਕਿ 90 ਵੀਸਦੀ ਲੀਕ ਹੁੰਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਫ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਈ ਐਪਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਫ਼ੋਬਸਾਈਟਾਂ ਤੋਂ ਲੀਕ ਹੁੰਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ 78 ਵੀਸਦੀ ਇੱਕ ਹੀ ਤੀਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਸੀ ਗੂਗਲ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਰੇਸ਼ਬੁਕ ਹੜਪਦੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਦੋ ਖੋਜ-ਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ 2016 ਵਿੱਚ 81000 ਤੀਸਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 123 ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਉੱਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਖਰਲੀਆਂ 5 ਅਤੇ 20 ਵਿੱਚੋਂ 12 ਗੂਗਲ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ 10 ਵੀਸਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਗੂਗਲ, ਫ਼ੇਸਬੁਕ ਅਤੇ ਟਵਿਟਰ ਹੀ ਤੀਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਚੀਨੀ ਬੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ 2017 ਵਿੱਚ ਤੀਜੀ ਪਾਰਟੀ ਐਪ ਮਾਰਕਿਟ ਦੇ 10000 ਐਪਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲੁਕੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਫ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਈ ਐਪਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

2017 ਵਿੱਚ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ‘ਐਗਜ਼ੋਜ਼ਡ ਪ੍ਰਾਈਵੇਸੀ’ ਅਤੇ ‘ਯੇਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਸੀ ਲੈਬ’ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਪਰਚੇ ਵਿੱਚ ਟਰੈਕਿੰਗ ਸਾਫਟਵੇਅਰਾਂ ਦੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਫੈਲੇ ਜਾਲ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ‘ਐਗਜ਼ੋਜ਼ਡ’ ਨੇ ਗੂਗਲ ਦੇ ਐਂਡਰਾਇਡ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਉੱਤੇ 300 ਐਪਾਂ ਵਿੱਚ 44 ਟਰੇਕਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਐਪਲ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਲਈ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਐਪ ਕਰਤਾ, ਅਰਥਾਂ ਵਾਰ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਖੋਜ ਪਰਚੇ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਐਪ ਮਾਸੂਮ ਹੈ। ਜੋ ਉਹ ਅਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟਰੈਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਜਾਂ ਮਹੀਨੇ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ‘ਇਹਨਾਂ ਟਰੇਕਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਐਪਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਸਾਡੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟਰੇਕਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਇਹਨਾਂ ਵੇ ਹੀ ਅਗਲੇ ਵਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਟਰੈਕਰ ਕੰਭ ਪਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।’ ਉਹਨਾ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾਸੂਮ ਜਾਪਣ ਵਾਲੇ ਐਪ ਜਿਵੇਂ ਮੌਸਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ, ਫਲੈਜ਼ਲਾਈਟਾਂ, ਰਾਈਡ ਸ਼ੇਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਡੇਟਿੰਗ ਐਪਸ ਵੀ ਸਭ ਦਰਜਨਾਂ ਟਰੈਕਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਅਜੀਬ-ਅਜੀਬ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਧੂ ਵਿਹਾਰਕ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੂਗਲ ਅਰਬ, ਮੈਮਸ ਤੇ ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਨਿਗਰਾਨ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਬਲਿਕ ਸਪੇਸ ਮੱਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਘਰ, ਗਲੀਆਂ, ਆਂਚ-ਗੁਆਂਚ, ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ, ਹੁਣ ਇਹ ਸਭ ਉਹ ਬਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ, ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਮਿਲਦੇ-ਗਿਲਦੇ ਹਨ। ਗੂਗਲ ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਲਈ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਐਪਸ ਵੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਲਝਾਂ/ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਪਰ ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਹਰੇਕ ਭੁਗੋਲਿਕ ਥਾਂ ਨੂੰ ਗੂਗਲ ਦੇ ਡਿਜ਼ੀਟਲੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਤੀ ਦੇ ਹਰੇਕ ਕੋਨੇ ਦੀਆਂ 3 ਡੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਸੈਟੇਲਾਈਟਾਂ, ਹਵਾ ਵਿਚਲੇ ਕੈਮਰਿਆਂ ਅਤੇ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕੈਮਰੇ ਲੱਗੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਆਦਿ ਸਭ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੂਗਲ ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੂਗਲ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਜਨਵਰੀ 2009 ਵਿੱਚ ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਜਰਮਨੀ ਅਤੇ ਜਪਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਗੂਗਲ ਮੈਮਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਜੀਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੇਹਨ ਹੌਕੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੰਨਣ ਹੋਕੀ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸੀ ਆਈ ਏ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਨਾਲ ਸੈਟੇਲਾਈਟੀ ਮੋਬਿਕਾ ਕੰਪਨੀ ‘ਕੀ ਹੋਲ’ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗੂਗਲ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਗੂਗਲ ਅਰਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਟ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁੰਬਈ ਉੱਤੇ ਅੰਤਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਗੂਗਲ ਅਰਬ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉੱਤੇ ਆਈ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਵਾਂ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਗੂਗਲ ਅਰਬ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਪ੍ਰੈਲ 2009 ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਬਰਾਊਟਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਗੂਗਲ ਦੀ ਇੱਕ ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਕਾਰ ਨੂੰ ਬਲਾਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜਤਾ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ।

2010 ਵਿੱਚ ਜਰਮਨ ਫੈਡਰਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਡੇਟਾ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੂਗਲ ਦਾ ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਛੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਭਾਡਾ ਸੀ। ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਕਾਰਾਂ ਲੁਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਵਾਈ ਵਾਈ ਤੋਂ ਅੰਕੜੇ ਚੋਰੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਗੂਗਲ ਨੇ ਇਸ ਇਲਜ਼ਾਮ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਪਬਲਿਕ ਵਾਈ ਫਾਈ ਨੋਟਵਰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਅਤੇ ਰਾਊਟਰਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਹੀ ਜਾਣ ਰਹੇ ਸਨ, ਨਾ ਕਿ ਨੋਟਵਰਕਾਂ ਉੱਤੇ ਭੇਜੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਰਮਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਅਜ਼ਾਦਾਨਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਦੋਰਾਨ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਗੂਗਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਮੰਨਣੀ ਪਈ। ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ‘ਕੋਈ

ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਈ ਮੇਲਾਂ, ਪਤੇ ਅਤੇ ਪਾਸਵਰਡ ਤੱਕ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।’ ਕੈਨੇਡਾ, ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰਾਂ ਨੇ ਪਤਾ ਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅੰਕੜਿਆ ਵਿੱਚ ਨਾਂਅ, ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ, ਕਰੈਡਿਟ ਸੂਚਨਾਵਾਂ, ਪਾਸਵਰਡ, ਮੈਸੇਜਜ਼, ਚੈਟ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਲੋਕੇਸ਼ਨ ਡੇਟਾ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਬਰਾਊਜ਼ਿੰਗ ਵਿਹਾਰ, ਵੀਡੀਓ, ਆਡੀਓ ਫਾਈਲਾਂ, ਆਨਲਾਈਨ ਡੇਟਿੰਗ ਅਤੇ ਦੇਖੀ ਗਈ ਪੋਰਨੋਗ੍ਰਾਫੀ ਤੱਕ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਰੇ ਏਨੀ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੂਗਲ ਦਾ ਇਹ ਜਾਸੂਸੀ ਸਕੈਂਡਲ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰਖੀਆਂ ਬਣਿਆ। ਗੂਗਲ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ, ਫਰਾਂਸ, ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਅਤੇ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। 2012 ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ 12 ਮੁਲਕਾਂ ਅੰਦਰ ਗੂਗਲ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 9 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂਗਲ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਰੌਲੇ-ਗੋਲੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਗੂਗਲ ਦਾ ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। 2008 ਤੋਂ 2010 ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ’ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ 600 ਬਿਲੀਅਨ ਬਾਈਟ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉੱਝ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੀ ਇਸ ਉੱਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਯਕੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅੱਜ ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਸੁਚੇਤ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਕਾਊਂਟਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਨੀਝ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ

ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਰਗਟਡ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਦੌਰਾਨ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਹੀ ਗੂਗਲ ਨੇ ਸਵੈ-ਚਾਲਤ ਕਾਰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਵਧਦਿਆਂ 2011 ਵਿੱਚ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੋਰਚੇ ਉੱਤੇ ਫਤਿਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੋ, ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਮਾਲ ਜਾਂ ਰਿਟੇਲ ਸਟੋਰ ਅੰਦਰ, ਗੂਗਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਖ, ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੂਗਲ ਦੇ ਲੁਕੇ-ਛਿਪੇ ਸੈਂਸਰ ਤੇ ਕੈਮਰੇ ਹੋਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਪੁੱਜੇ ਹਨ।

ਸਤੰਬਰ 2014 ਦੇ ਇੱਕ ਬਲਾਗ ਵਿੱਚ ਗੂਗਲ ਮੈਮਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ‘ਨਵਾ’ ਕੋ-ਪਾਇਲਟ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੇਕ ਮੌੜ ਉੱਤੇ ਮੁੜਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਵੇਂ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਖੋਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਪਹਾੜ ਚੜ੍ਹਨੇ ਹਨ।’ ਇਹ ਪੋਸਟ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਲਈ ਸਟਰੀਟ ਵਿਊ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਬੈਕ ਪੈਕ (ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਲਮਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੈਗ) ਦੀਜਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ‘Cartographer’ (ਨਕਸ਼ਾ ਨਵੀਸ) ਦਾ ਨਾਂਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬੈਗ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਪਕਰਣ ਫਿਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਡੇਟਾ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਯੰਤਰ ‘ਗੂਗਲ ਗਲਾਸ’ ਵੀ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਉੱਤੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਚਸ਼ਮੇ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਇਸ ਚਸ਼ਮੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਕੰਪਿਊਟਰ, ਸੰਚਾਰ, ਫੋਟੋਗਰਾਫੀ, ਜੀ ਪੀ ਐੱਸ ਟਰੈਕਿੰਗ, ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ, ਅੰਕੜਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਆਦਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਸਨ। ਗਾਹਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪਲ-ਪਲ ਦਾ ਡੇਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਗੂਗਲ ਦੇ ਸਰਵਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸਪਲਾਈ ਲਾਈਨਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ

ਡੇਟਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵਿਹਾਰਕ ਵਾਧੂ ਡੇਟਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਬੰਦੇ ਦੇ ਭਵਿੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਬਾਰੇ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਚਸ਼ਮੇ ਨੂੰ 2012 ਵਿੱਚ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਲਾਂਚ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਿਆਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਨਿੱਜਤਾ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਪਲ-ਪਲ ਦੀ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਅੰਕੜਾ ਚੋਰੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਇਹਨਾਂ ਯੰਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਹਰਾ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲੇ ਸਾਫ਼ਟਵੇਅਰ ਵੀ ਲੱਗੇ ਹੋਣ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖਤਰਾ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬਦਲ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਦੂਦ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1914 ਵਿੱਚ ਪਿਊ ਰਿਸਚਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵੇ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 53 ਵੀਸਦੀ ਆਰੀਗੇਨ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ‘ਭੈੜੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਾਲੀ ਤਬਦੀਲੀ’ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ 59 ਵੀਸਦੀ ਔਰਤਾਂ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਗੂਗਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵੀ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਪਰ ਗੂਗਲ ਦਾ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦਾ ਜੇਹਾਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕ ਸਕਦਾ। ਸਤੰਬਰ 2016 ਵਿੱਚ ਤਕਨੀਕ ਸੰਬੰਧੀ ਨਿਊਜ਼ਲੇਟਰ ‘ਦ ਰਜਿਸਟਰ’ ਨੇ ਇੱਕਸ਼ਾਡ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਐਂਡਰਾਇਡ ਫੋਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸਟਾਲ ਗੂਗਲ ਪਲੇਅ ਐਪ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਦੀ ਲੋਕੇਸ਼ਨ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਗੂਗਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤੀਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ

ਖੋਜਕਰਤਾ ਉਦੋਂ ਹੋਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਐਂਡਰਾਇਡ ਐਪ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਕਡਾਨਲਡ ਦੀ ਐਪ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ। ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮੋਕਡਾਨਲਡ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਨੂੰ ਪਾਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੂਗਲ ਪਲੇਅ ਨੇ ਰਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰ ਉਸ ਦੀ ਲੋਕੇਸ਼ਨ ਮੋਨੀਟਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਿਖਤ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਐਸੋਸਮੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਗਿਆ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਟਾਫ਼ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਅਤੇ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਹੋਏ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਗੁਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰੇਸ਼ਬੁਕ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਆਏ ਫਰੈਂਡਸ਼ਿਪ ਸੁਝਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਅਕਾਊਂਟ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨਾਂਅ ਵਾਲਾ ਅਕਾਊਂਟ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਰੇਸ਼ਬੁਕ ਨੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਸਕੂਲ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਸੂਸੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੂਗਲ ਮੈਮਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੋ। ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਐਂਡਰਾਇਡ ਸਿਸਟਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਵੇਗਾ, ‘ਤੁਹਾਡੇ ਯੰਤਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਫੀਚਰ ਹੁਣ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਆਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।’ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੇਸ਼ਬੁਕ ਨੇ ਅਪ੍ਰੈਲ 2010 ਵਿੱਚ ਦੋਸਤਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸੱਚਾਰ ਲਈ ‘ਲਾਈਕ’ ਬਟਨ ਲਾਇਆ। ਰੇਸ਼ਬੁਕ ਦੇ ਜ਼ੁਕਰਬਰਗ ਨੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰਕ ਵਾਧੂ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ। ਰੇਸ਼ਬੁਕ ਦਾ ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ‘ਲਾਈਕ’ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਅੰਕੜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਡੱਚ ਖੋਜਕਾਰ ਆਰਨਲਡ ਰੁਜ਼ਨਡਾਲ ਨੇ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ‘ਲਾਈਕ’ ਬਟਨ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧੂ ਵਿਹਾਰਕ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਰੇਸ਼ਬੁਕ ਵਰਤੋਂਕਾਰਾਂ ਦੇ ਫੋਨਾਂ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ